

KAFKASYA

(DER KAUKASUS)

Millî İstiklâl Mefkûresini Yayar Aylık Mecmua

Mes'ul Müdür: A. KANTEMİR

No. 16

Kasım 1952

Fiah DM 1.-

İçindekiler:

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı D. Eisenhower	1
Ali Merdan Bey Topçibaşı'nın 18 nci yıldönümü münasebetile	M. E. Resulzade 5
Muvaffakiyetsiz bir deneme daha	A. Magoma 7
Azerbaycan istiklâl hakkı feda edilemez	Mirza Bala 10
"Bolşevik Aleyhtarı Mücadele Koordinasyon Merkezi" hakkında Millî Azerbaycan Merkezinin görüşü	14
Azerbaycanın büyük bestekârı Uzeyir Bey Hacıbeyli	M. H. Türkekul 16
Azerbaycan devletini tanımayan teşekküller Azerilerin İstiklâl mücadelesini koordine edemez	S. Tekiner 20
Matbuata bir nazar	24
Muhtelif haberler	29

MÜNCHEN

Kafkasya

(Der Kaukasus)

Millî İstiklâl Mefkûresini Yayar

Aylık Mecmua

Her ay üç dilde çıkar:
Türkçe, İngilizce ve Rusça

Mes'ul Müdür: A. KANTEMİR

İdarehane adresi: München 8, Steinstr. 40

2 nci yıl

Kasım 1952

No 16

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı D. Eisenhower

5 Kasım 1952 de, telgraf ajansları, Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanlığına Cumhuriyetçi parti namzedi ve ikinci dünya savaşı kahramanı general D. Eisenhower'ın seçildiği haberini bütün dünyaya yaymış bulunuyorlar.

Amerikan milleti, tam bir hürriyet şartları içinde ve bütün halkın canla başla iştirak ettiği şiddetli seçim mücadelesi neticesinde, büyük kararını vermiş bulunmaktadır.

Cumhuriyetçi ve Demokrat partileri, son derece mühim bir meseleyi bütün halkın müzakeresine arz etmek için, bütün kuvvetlerini seferber etmişlerdi. Şahsen Eisenhower ile rakibi, Demokrat parti namzedi Stevenson, uzun haftalar zarfında, 48 Cumhuriyetin bütün şehir ve kasabalarını dolaşarak, mitinglerde, genel toplantılarda ve hususî müsahabelerde programlarını anlatmışlar, plânları ve niyetleri hakkında halkla bilâvasıta müzakerelerde bulunmuşlardır. Şahsen Başkan Truman dahil, faal bir surette, partisinin namzedi Stevenson lehinde propadandaya iştirak etmiş ve seçimin en hararetlili zamanında, Cumhuriyetçi parti namzedini tenkitte çok ileri giderek seçmenlere: "Eisenhower'ın seçimi, felâketten başka hiç bir şey getirmeyecektir" demişti.

Böyle olmakla beraber, halk, her iki partinin ileri sürdüğü argümanları düşünmüş, tartmış ve oyunu general Eisenhower'e vermeğe karar vermiştir.

Cumhurbaşkanı seçimiyle birlikte, başkan muavini seçimi — bu makama senatör Nixon intihap edilmiştir —, yeni Senato ve Mümessiller Meclisi üyeleri seçimleri ve ayrı ayrı cumhuriyetlerin yüksek makamlarını işgal edecek muhtelif memurların seçimleri dahi yapılmıştır.

Böylelikle, halkın iradesiyle Cumhuriyetçi partiye idareyi terkeden Demokrat partinin 20 yıllık hâkimiyeti sona ermiş bulunmaktadır.

Sayı itibarıyla 34 nci başkan olan general Eisenhower yenilenmiş teşriî müesseseler ve yeni idare cihazıyla 20 Ocak 1953 de idareyi eline alacaktır.

Amerikada cumhurbaşkanı seçimlerinin milletlerarası tarihi büyük ehemiyeti haiz olduğunu söylemeğe lüzum var mıdır. Dünya devletleri arasında birinci yeri işgal eden Okyanus aşırı muazzam Cumhuriyetin nüfuzu ve Amerikan anayasasıyla en geniş selâhiyetlere sahip bulunan cumhurbaşkanının şahsî rolü, Amerika söyle dursun, eski dünyada bile herkes için aşikârdır. Bunun için, bütün dünya çıkarı umumîyesinin, Amerika Birleşik Devletleri seçim kampanyasını büyük bir ötekâtle takip ettiğini gayet tabii telâkki etmek lâzımdır.

İkinci dünya savaşının dehşet ve tahribatının tesiri altında bulunan Amerikan milleti, her an üçüncü dünya savaşına inkılâp etmek istidadını gösteren, bu endişeli soğuk harp ve Kore ihtilâfı devrinde devletin başına kimi geçirmek lâzımdır gibi, çetin bir mesele ile karşı bulunuyordu. Gayet tabii olarak, böyle bir hâlet-i ruhiye içinde partilerin programları arasındaki farklardan ziyade, başkan namzedinin şahsî mevzu bahis idi. Amerikan milleti, Illinois eyaletinin valisi Stevenson'a, Cumhuriyetçi partinin parlak zaferini borçlu olduğu meşhur general Eisenhower'ı tercih etti. Şu kadar var ki, general Eisenhower'ın şahsına yüksek değer verilmekle beraber, seçim neticesine, iç ve dış — memleket içinde rejim ve dış politikada metot değişikliği gibi — başka sebeplerin de tesiri olmuştur.

Amerikan milleti bir taraftan, siddetle, soğuk harbin husule getirdiği ağır havanın tazyikinden kurtulmayı arzu etmekte, diğer taraftan da, sonu gelmeyen Kore savaşında mütemadiyen yeni yeni kurbanlar veren dünyanın en büyük demokrat devletinin Sovyet komünizmini "durdurmak" politikasıyla iktifa etmek mecburiyetinde kaldığından dolayı fevkalâde müteessir bulunmaktadır.

Sovyet hükûmeti, Korede mütareke için cereyan eden müzakerelerde, her suretle, anlaşmaktan kaçınmaktadır. Sovyetler mütareke yapmağı arzu etmemekte ve bir takım oyunlarla, manevralarla müzakereleri uzatmaktadırlar. Sovyet delegesi Vişinski'nin Birleşmiş Milletler genel asamblesinde, Hindistan delegasyonu uyuşma teklifinin Kore mütareke müzakerelerinde esas olarak kabul edilmesi hususunun, Sovyetler Birliği tarafından reddeldiğine dair beyanatı, Sovyetlerin Kore mütarekesi için her hangi bir anlaşmaya varmak istemediklerini açıkça göstermektedir.

Öyle görünüyor ki, bu Sovyet oyununu lâyiki veçhile anlamış bulunan general Eisenhower, bu yılın 25 Ağustosunda söylediği nutkunda, Sovyet yayılmasını "durdurmak" metodunu dinamik politika ile değiştirmek lâzım geldiğini teklif etmiş ve aynı zamanda, ısrarla, Kremlin diktatörlüğü tarafından zulüm gören milletlerin kurtuluşu lüzumu üzerinde durmuştur. Daha sonraki nutuklarında ise, general Eisenhower Kore ihtilâfının halli için kat'î tedbirler alacağını vâif etmiştir.

Amerikalıların ve bir müddet evvel amerikanlaşmış bulunan Almanların, Çeklerin, Polonyalıların, Ukraynalıların ve diğerlerinin arzularına tamamen uygun olan seçim nutuklarındaki bu vaatlerin de, general Eisenhower ve Cumhuriyetçi Partinin lehine olarak, seçim neticelerine müessir olduğu muhakkaktır.

General Eisenhower vaatlerini yerine getirmek için, derhal sözden fiyata geçmiş ve belki de bu satırların yazıldığı sırada Korede bulunmakta ve orada, Ame-

rika şöyle dursun, fakat aynı zamanda, orduları Birleşmiş Milletler bayrağı altında Güney Korede savaşan diğer devletlerin de menfaatleri icabı olarak, uzayup giden kanlı savaşın biran evvel sulh yolile bitmesi için müzakereler yapmakta ve tedbirler aramaktadır.

General Eisenhower'ın seyahat neticeleri hakkında henüz söz söylemek güctür. Bizim asrımızda Koredeki askerî harekâtın mucize kabilinden derhal kesilebileceğine ümit beslenemez. Fakat, generalin Kore seyahatinin sulh işine büyük hizmeti dokunacağı muhakkaktır. Çünkü general, vaziyeti yerinde öğrendikten sonra, şu veya bu kararın alınmasında lüzumlu olan kat'i donelerle memleketine dönmüş olacaktır.

General Eisenhower'ın ve Cumhuriyetçi partinin iktidara gelmesiyle Beyaz Saray politikasının ana hatları meselesi meydana çıkmaktadır. General Eisenhower'ın Kore seyahatı ve cumhuriyetçilerin Uzak Doğu ve Asyaya verdikleri ehemmiyet, Amerikan politikasında, Avrupanın zararına olarak, muhtemel "değişiklikler" ve, Cumhuriyetçi partide büyük rol oynayan senatör Taft'ın ismi ileri sürülerek, hatta Amerikanın infiratçılık politikasına dönmek ihtimalleri, Avrupa matbuatında bazı müşahitlerin endişeli seslerinin yükselmesine sebebiyet vermiştir.

Şu kadar var ki, Cumhuriyetçi partinin Doğu Asyada faaliyetini arttırmak arzusundan, gûya Amerikanın Avrupayı ve bütün dünyayı "unuttuğu" ve onların zararına olduğu neticesine varmak düşüncesi yanlıştır. Rus komünizminin babası Lenin ile haleflerinin nazariye ve plânlarında, Asya, Sovyet politikasıyla diplomasisinin en fazla ehemmiyet verdiği bir mevzudur ve halen de öyle kalmaktadır. Çin, her iki Moğolistan, Tibet, Mancurya ve Şimalî Kore Sovyet politikasının nüfuzu altına girdikten sonra, Asyaya ehemmiyet vermemek hür dünya için büyük bir tehlike teşkil eder.

Amerikanın infiratçı politikasına gelince, öyle zannetmek lâzımdır ki, bu politika çoktan maziye karışmış ve tekrar zuhur edebileceği şüphelidir. Amerikan infiratçılığı, bugün, yeni istilâ yollarını kapayan yegâne kuvvetin Amerikanın olduğunu telâkki eden ve bunun için Amerikayı, Avrupa ile Eski Dünyanın diğer memleketterinden tecrit etmek isteyen Moskovanın arzularına tamamen tetabuk etmektedir.

Fakat, Eisenhower'ın kendi hükûmetine davet ettiği şahısların isimlerine bakılırsa, yukarıda mevzubahs bütün endişelerin yersiz olduğu ve kendiliğinden ortadan kalktığı görülmektedir. Dışişleri bakanlığına, fevkalâde vukuf sahibi, tecrübeli diplomat ve ezcümle, Büyük Britanya ile Avrupa için en ziyade makbul sayılan John Forster Dulles davet edilmiştir. Dulles'in bütün nutuklarında, dış politika ve Sovyet komünizmle münasebat meselelerinde, general Eisenhower ile büyük bir fikir birliği hissedilmektedir. Bu münasebetle, Dulles'in bu yılın Ağustos ayında "LIFE" dergisinde intişar eden makalesini hatırlamak kâfidir. J. Dulles de, kat'i ve azimkâr politika taraftarı olup, bolşevizmi "durdurmak" değil, fakat "püskürtmek" politikasının tatbikini teklif etmektedir. Bundan başka, Dulles de, Eisenhower gibi, "mahkûm milletlerin bolşevizm hâkimiyetinden kurtuluşu" lehinde mütalaalar serdetmekte ve eğer bu milletler arzu ediyorsa, Sovyetler Birliği tarafından işgal edilen memleketlere, "titoizmi" bile tavsiye etmektedir. Dulles daha ileri giderek, "Sovyet zımmamdarlarının mahkûm edilmeleri ve

yaptıkları tazyik ve kötülük için manen ve maddeten mesul tutulmaları lüzumundan" bahsetmektedir.

Yeni hükümet hakkında tam bir fikir edinmek için, Eisenhower'e Kore seyahatinde refakat eden Charles Vilson'ın, Eisenhower kabinesine müdafa bakanı olarak girmiş olduğunu ilâve etmek lâzımdır. İçişleri bakanlığını Douglas Mc Kay kabul etmekte ve nihayet, Müsterek Emniyet idaresi direktörlük makamını Sovyet zulmü altında inleyen mahkûm milletlere karşı sempatisiyle meşhur olan Harold Stassen üzerine almaktadır.

Bütün bu isimler, hemen seçimin akabinde, Amerikan ananesine göre, hükümeti devralmak için geçecek zaman zarfında general Eisenhower'e müzaheret vaadeden Truman ve Stevenson başta olmak üzere, bütün Amerikan efkârı umumiyesi tarafından tasvip edilmiştir.

Bütün emareler şunu gösteriyor ki, hemfikir ve tecrübeli arkadaşlarla çevrili bulunan general Eisenhower, devleti, partiler üstü ve en müstakil bir başkan gibi idare edecektir. Yeni başkana, Amerikan demokrasisi ve bütün dünya mukadderatının bağı bulunduğunu gelecek 4 yıllık tarihi misyonunu muvaffakiyetle başabilmesi için bütün imkânlar temin edilmiş bulunmaktadır.

Savaşın ve komünist zulmünden yorulan insanlık, şiddetle, bütün dünya için sulh, şahsa ve milletlere hürriyet, emek hürriyeti ve adalet arzu etmektedir.

Hürriyetsever ve kudretli Amerikan demokrasisinin son yarım asır zarfında milletlerarası meselelerin hallinde oynadığı rol o kadar büyük olmuş ve öyle mutad bir hale gelmiştir ki, bugün yine bütün dünyanın nazarları ona çevrilmiş bulunmaktadır.

Çok ızdırap çeken hürriyetsever Kafkasya milletleri de dahil, bütün mazlûm milletler, Moskof komünist devile yaptıkları mücadelede, bütün ümitlerini, komünist zulmüne karşı müdafaada hür dünyanın başında bulunan Amerika Birleşik Devletlerine bağlamaktadırlar.

"Kafkasya" Eisenhower'ın seçimini selâmlamakta ve ona tam muvaffakiyetler temenni etmektedir.

1830 yılında, sulh müzakereleri için II nci Sultan Mehmet tarafından Petersburga gönderilen Türk sefiri Halil Bey'e I nci Nikola, Osmanlı İmparatoruna, İslâm dinini red ile en doğru yol olan hristiyan ortodoks dinini kabul etmesi hususunda nasihatle bulunulmasını söylemişti. (V. Potemkin-Siyasi tarih)

120 yıl geçtiği halde, Rusya, Türkiye'ye karşı olan hissiyatını muhafaza etti: I nci Nikola Türklere ortodoks dinini kabul etmelerini tavsiye etmişti, Stalin komünizmi kabul etmeleri için ısrar ediyor.

Ali Merdan Bey Topçibaşı'nın 18 nci yıldönümü münasebetiyle

Milli Azərbaycan hareketi ile Kafkasya istiklâl mücadelesinin büyük rehberlerinden Ali Merdan Bey Topçibaşı bundan 18 yıl önce 5 Kasım 1934 de, 75 yaşında dünyaya gözlerini kapamıştır. Merhumun cenazesi büyük bir ihtifalle Paris civarındaki St. Cloud mezarlığına emanet edilmiştir. Komşu Kafkasya Cumhuriyetlerinin, Rusya mahkûmu milletlerin ve kardeş Türk illerinin, Fransız ve sair dost milletlerin mümessilleri ile Azərbaycan kolonisi efradının bulunduğu defin merasimi esnasında Milli Azərbaycan Merkezi Reisi Sayın Mehmet Emin Resulzade tarafından, herkesin teessürünü celbeden bir nutuk söylenmiştir. Azərbaycan Parlamentosu Reisinin istiklâl mücadelesindeki vasıflarını veciz surette belirten bu içli nutku o zaman merhumun hatırasına tahsis olunan 2. 12. 1934 tarihli ve 2 numaralı „Kurtuluş“ dergisinden naklen aşağıya dercediyoruz:

Hanımlar, Beyler!

Millet yolunda çalışanlarından bir büyüğü ile helâlllaşıyoruz. Heyhat! Azərbaycan Parlamentosunun şanlı reisini, Heyeti Murahhasanın saygılı başçısını misafiri bulunduğumuz Fransa toprağına emanet bırakıyoruz.

Parlamento reisi, Heyeti Murahhasa şefi, Milli Merkez âzası ve saire gibi, merhumun taşıdığı resmî unvanları zikretmekle Ali Merdan Bey isminin mânâsını tamâmîle anlatmak, mevzuu bütün şümulu ile kavramak kat'iyen mümkün değildir.

Yetmiş beşi haklayan yaşının, hiç olmasa, ellisini, merhum, durmadan, yorulmadan ve yılmadan cemaat işine ve millet yoluna vermiştir. Elli yıl ömür;

yarım asırlık bir hayat! Koca bir devir!...

Evet, Ali Merdan Beyin geçinmesile biz, millî hayatımızda başlı başına bir devir temsil eden mühim şahsiyetten ayrılıyorruz; çünkü Topçibaşı Ali Merdan Beyin ismi muayyen bir nesli ve muayyen bir devri andırır.

Rusya'da âli tahsil görmüş Türk ve müslüman münevverini parmakla saymak kabil olduğu bir zamanda idi ki Ali Merdan Bey meydana çıkmış bulunuyordu.

Merhum Hukuk bitirmişti. Hayata dava vekili olarak girmişti. Onun hayata atıldığı çağlarda Rusya'daki Türk'lerin ve bilhassa Azərbaycan'lıların millî yaşayışlarında yeni bir devir başlıyordu. Ahund-zade Mirza Fethali, Zerdâplı Hasan Bey ve Gaspıralı İsmail Mirzaların canlandırdıkları millî-kültür hareketi ileriliyor ve bu hareket siyasî hukuk merhalesine giriyordu.

Ali Merdan Bey bütün istidadını Hakkın kendisine bahsettiği talantı işte bu umumî davanın müdafaasına verdi. Ömrünün sonuna kadar o, hem dili, hem kalemi, hem de buradan-oraya koşan enerjisiyle millî davanın vekili olarak kaldı.

1905-de, Nijni'de, Rusya Müslümanlarının siyasî hukukta Ruslarla beraberliklerini talep eden kongreye reislik ettiği zaman, o bu, davanın vekili idi. Bu sıfatla da o, "İttifaki Müslümin" namını taşıyan siyasî teşkilâtın şefi ve Devlet Dumalarındaki Müslüman Fraksiyonun lideri idi. Vekilliliğini boynuna aldığı bu millet davası için o, maruf Viborg Beyanamesini imzalamış ve bunun neticesinde siyasî haklarından düşürülerek, Krestî kalesinde hapsedilmişti.

Biz burada merhumun millet davası yolundaki emeklerinin en başlı ve canlı noktalarını kaydediyoruz; yoksa onun bu yoldaki işlerini saymakla bitirmek gayri mümkündür. Onun bütün hayatı millet davasının vekillikle geçmiştir. Farağa "Kaspi" gazetesinin müdürü ve "Hayat" gazetesinin müessislerinden iken Ali Merdan Bey gene de aynı davanın vekili değilmeydi?!

Zaman geldi. Çarlık binası çöktü. Milli hareket kabardı. Azerbaycan milleti siyasi mukadderatını kendi eline aldı. Milli hükümetini kurdu. İstiklâliyi ilân etti. Bu istiklâlî o zaman dünyanın beynelmilel en büyük mahkemesinde, Versay sulh kongresinde müdafa etmek lâzımdı. Bu müdafaayı kim yapacaktı? Gözler Ali Merdan Beye çevrildi. Milli davanın müdafaası millet vekiline tapşırıldı.

Azerbaycan İstiklâl Davasının, Kafkasyalı diğer komşularımızın istiklâl davaları gibi, neden hakkile müdafa edilemediğini biliyoruz. Biliyoruz ki, eğer Kafkasyalılar o zaman birlik olsalardı kaybetmezler; garip ölkelerde bu kadar kıymetli mezarlar burakmazlar; ana vatanın ızdıraplarını görmekle bu kadar bağı kan olmazlardı.

Ali Merdan Bey o Kafkasyalı erlerden idi ki, bir Azerbaycanın, bir Gürcüstan'ın, bir Şimali Kafkasya'nın ve bir Ermenistan'ın kendi başına, tek kalarak, yaşıyacağını ve istiklâlinde payidar olacağını daima endişeli görürler. Onun Kafkasya birliğine candan bağlılığı kendisini tanıyanlarca bellidir. Daha 1914-de, Tiflis'te (Tiblisi), Gürcü şairi Seretelli'nin mezarı başında söylediği nulkunda o, "hem yaşa, hem de yasat", diye bir şiarı tekrarlamıştı. Bu tekrar o zaman Kafkasya matbuatının aylarla bahsettiği bir mevzu olmuştu.

Sonra, İstanbul'da Mondros mütarekesi günlerinde, Azerbaycan heyeti Mu-

rahhasası reisliğinde iken, neşrettiği kıt'ada küçük-mânada büyük bir risalesinde o, Kafkasya meselesinden bahsetmiş, Kafkasyalılar için, konfederasyondan başka çıkar yol olmadığına durbînâne işaret etmiştir.

Daha sonra, Paris'te merhumun, Azerbaycan mümessili sıfatile, bu husustaki teşebbüsleri hepimize malumdur.

Eğer vefasız hayat, kurtaracağına hiçbir zaman şüphe etmediği vatan'a dönmeği ona nasip etmedise de, bundan bir az evvel, Azerbaycanın salâhiyetli bir mümessili sıfatile Kafkasyalı komşularımızın salâhiyetli diğer mümessilleri ile birlikte imzaladığı Kafkasya Konfederasyon Misakının ilânile nihayet Kafkasyalıların bir arada olmaya azmettiklerini görmekten teselli bulmuş, zevk almıştır.

Bu tesellinin kendisinde ne kadar büyük bir heyecan ve alâka uyandırdığını bizzat gördümdü. Hastalık ve iltihaplığın hücumuna rağmen, merhum, son demine kadar, vaziyet hakkında malûmat istiyor, büyük davanın enteresile yaşıyordu.

Şüphe yoktur ki onun şahsında Konfederalist Kafkasyalılar kendi davalarının en kadim müdafilerinden birini kaybettiler.

Evet vatandaşlar, biz Azerbaycanlılar Ali Merdan Beyin şahsında milli hareketimizin muayyen devrini temsil eden, müstakil Azerbaycan'ın büyük devlet adasını, Azerbaycan istiklâlinin saygılı mücahidini kaybettik!

Evet matemimizi bölüşmek için lûtfedip gelen aziz komşuları Biz Kafkasyalılar, konfederasyon idesine sadık kıdemli bir işçiden ayrıldık!...

Siz de, ey bu şanlı tabutun arkasından göz yaşlı döken matemzede ailenin efradı! Şefkatli bir babadan ayrıldınız. Bir baba ki o, milli ve umumî hizmetlerinden maada, aile hayatında dahi takdire lâyıktı. Onun, ailesi muhitinde milli

tradisyona verdiği ehemmiyet sayılmadan geçilmez. Herkesi, ister-istemez assimile eden yabancı muhitin ve gurbet şeraitinin ağırlık ve yoksulluğu içinde, çocuk-cocuklarının millî hususiyetlerini ve ailedeki memleket adellerini merhum kadar bilmek, şüphesiz, bir meziyettir. Merhumun hususî hayatına ait bu cihet muhaceretteki ailelerimize örnek olarak bırakılan mânevî bir terekedir. Muhterem reis'in daha kapanmamış bulunan mezarı başında buna bilhassa işaret etmek isterim.

Ey, dayanmazın yılmak bilmeyen vekili! Şimdi sana hitap ediyorum: Sen vazifeni yaptın. Üzerine aldığın davayı son imkânına kadar yürüttün. Fakat ecel sana aman vermedi. İstemiştin ki bütün hayatını yoluna sarfettiğin Azerbaycan kurtulsun ve sen de oraya dönesin. Hem de sade kendin ve arkadaşlarınla değil, istemiştin ki, çok sevdiğin oğlunun burada emanet burakılan bakiyesini de kendinle beraber alsın ve memleketi öyle kavuşasın.

Heyhat! Takdir böyle degilmiş! ... Bir az daha beklemek, oğlun Resit'le yan yana beklemek lâzım imiş! ...

Fakat, sen emin ol, istirahatla bekle, burada, ata-oğul bekleye durduğunuz bu mezaristanda, biz Azerbaycanlılar, biz senin gittiğin yoldan giden, müdafaa ettiğin dava üzerinde bulunan Azerbay-

can çahşanları sana söz veriyoruz: var kuvvetimizle duracak, millî davayı muvaffakiyetle başaracağız! ...

Buna eminiz. Eminiz çünkü beraber gittiğimiz ve senden sonra da devam edeceğimiz yol doğru ve ereceği menzildir. Yol-millet yolu, menzil-istiklâl menzildir! ...

Tarih lehimize işliyor. Yalnız değiliz. Komşularımız var. Bizimle derttaş Rusya mahkûmı milletler var. Bu milletler tarihte misli görülmeven mezalime kızılmış istilâya uzun boylu tahammül edecek değillerdir. Nitekim etmiyorlar: İm ağır şerait altında iken bu memleketlerde istiklâl fikri sonmemiş, hürriyet azmî kırılmamıştır. Azerbaycan istiklâl fikriyle Kafkasya Konfederasyon şiarının mücahitleri de yılmadan çarpışıyor. Durmadan vuruyorlar. Son zâfer bizimdir!

Çok çekmez, memleket kurtulur ve o zaman müteşekkîr millet ilk Parlamentosunun reisini, istiklâl davasının vekilini hatırlar, gelir, seni oğlunla beraber buradan alır, arzu ettiğin vatan toprağına götürür ve hatıranı ebedileştirir.

Aynı zamanda, şüphe etmiyorum ki, birleşik müstakîl Kafkasya dahi kendi hürriyet beratında imzası bulunan saygılı mücahidini unutsun!

İşte sana söyleyeceğim son söz!

Sana bizden binlerle rahmet, Sana bizden binlerle hürmet!

Muvaffakiyetsiz bir deneme daha

Yazan: A. Magoma

Geçen yıl mahut Wiesbaden anlaşmasını imzalayan beş sözde "millî" teşekkül ile dört rus teşekkülü mümessillerinin iştirakile 10—18 Ekim 1932 de Münih'te bir konferans daha aktedilmiş bulunmaktadır.

Uzun müzakere ve tartışmalardan sonra aynı teşekküllerin mümessilleri

yine aralarında anlaşmışlar ve, konferansın resmî tebliğinden anlaşıldığına göre, "Rusya halklarını kurtarma Amerikan Komitesiyle sıkı işbirliği" halinde bulunacak, bir "Bolşevik Aleyhtarı Mücadele Koordinasyon Merkezi" vücade getirdiklerine dair yeni bir vesika imzalamışlardır.

Koordinasyon Merkezi'nin bir de nizamnamesi ilân edilmiştir. Alâkadar matbuatın nikbin tefsirlerle karşıladığı bu nizamname, yeni organın üzerinde kurulacağı siyasi program ve teşkilât prensiplerini ihtiva etmektedir. Mezkûr matbuattan öğrendiğimize göre, Koordinasyon Merkezi'nin kurulmasında "en büyük hizmeti, Münih konferansına iştirak etmiş olan "millî" teşekküller yapmışlardır. Onların sayesinde rus teşekkülleriyle "millî" teşekküller arasında samimî bir işbirliği tesisine imkân hasıl olmuştur."

Mevzu bahis olan şey, "millî" teşekküllerin tavize gilmeleridir. Bilindiği gibi, Gürcü menşevikleri başta olmak üzere, Amerikan Komitesi mümessili Don Levin'in alelacele kurduğu "millî" teşekküller Kafkasya ile Türkistanın istiklâlini tasfiye yolunu tutmuşlardır. Ukrayna ve Belorussyaya gelince, malûm olduğu veçhile, bunlar böyle "kurtuluş" faaliyetine iştirak etmeyi kat'î suretle reddetmişlerdir.

Rus toprağının bu yeni toplayıcılarının "hizmeti" ne kadar büyük olursa olsun, aynı bulanık hava içerisinde vücade getirilen bu yeni organın sağlamlığı bize şüpheli görünmektedir. Çünkü, mezkûr organ, yeni isim almakla beraber, esas itibarile, eski Wiesbaden muhteviyatını muhafaza etmek şöyle dursun, fakat aynı zamanda, daha kat'î olarak "vahit ve bölünmez Rusya" tarafına dönmüştür.

"Koordinasyon Merkezi"nin siyasi programı Sovyetler Birliğinde ekseriyeti teşkil eden ve komünist aleyhtarlığıyla en çok temayüz eden halkların ümit ve temayüllerine tetabuk etmediği için, bu Merkez ne propagandaya, ne de her hangi bir faaliyet göstermeğe yarar. Bilâkis, bütün vasıtalarla "Rusyanın bütünlüğünü müdafaa eden ve muhtelif yollarla Amerikan Komitesine tesir ya-

pan rus teşekküllerinin inadı yüzünden müşterek dâvaya zarar vermektedir.

Biz, Rus halkını düşman addetmek düşüncesinden azade bulunuyoruz. Rus halkının karakteri, dünyayı görüş tarzı, ekonomik itiyatları bambaşka tarihi ve sosyal şartlar içinde teşekkül etmiştir. Rus halkının Sovyet rejimine karşı daha fazla tahammül göstermesini belki de bununla izah etmek mümkündür. Böyle olmakla beraber, Rus halkının bolşevizme karşı mücadele cephesinde kendi yerini işgal etmesini samimî olarak arzu ediyoruz. Fakat, bolşevizme karşı mücadeleyi, herkesi Büyük Rusya menfaatlerine hizmet etmek mecburiyetini tammun eden rus partilerinin bir tarafı arzularına göre teşkilâtlandırmak teşebbüsünde bulunmak ve tarihi olayları, gayri rus halkların rolünü ve ehemmiyetini örtbas ederek kıymetten düşürmek, affedilmez bir hata teşkil etmektedir. Şunu anlamak istemiyorlar ki, Ruslardan evvel kendi devletlerine ve kültürlerine sahip bulunan bu milletler, silâh gücüyle esaret altına alınmışlar ve hiç bir zaman bu yabancı hâkimiyet ile uzlaşmamışlardır.

Bu milletlerin bir çoğu 1917—18 yıllarında serbest oyverme neticesinde Cumhuriyetlerini kurmuşlar büyük küçük bir çok devletler tarafından tanınmışlar ve yeni hayat ile kuruluşlarına başlamışlardır. Fakat bunlar, bir müddet sonra silâh gücüyle kızıldoru tarafından işgal edilerek zorla Moskovaya ilhak edilmişlerdir. Bir kısım halk da yabancı süngülerin tazyiki neticesinde, vatanlarını terkederek, baska memleketlere hicret etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Sovyetler Birliği bütün nüfusunun yüzde 54 ni teşkil eden gayri-rus halkları en fazla kurban vemektedirler; bunların memleketlerinde her zaman bitmez tükenmez bir tethis hüküm sürmektedir, bütün bir halkın topyekûn imhası derecesine varan kitle halinde yer değiştir-

meler vukubulmaktadır. Fakat, böyle olmakla beraber, müstevlilere karşı uyanan nefret yüzünden bilâfasiyla devam eden ayaklanmalar eksik olmamaktadır.

Bunu bilmemezlikten gelen rus emigrasyonu, aynı zamanda, evvelâ Lenin'in, sonra da "milletler babası"nın, millî temayülleri hesaba katmak mecburiyetinde kalarak, ayrı ayrı millî sovyet cumhuriyetlerini tanımış olmaları keyfiyetini de nazarı itibara almak istemiyor. Şu halde, bolşevizme karşı mücadele programının bugün muvaffakiyet kazanabilmesi için, mezkûr programın, milliyet meselesinde, hiç olmazsa kızıl Kremlin bile şekten tanıdığı kadar vaitte bulunması icabeder. Umumiyetle, bizim kanaatimize göre, milliyet meselesi hususunda, gayet kötü bir programla kurulan bir organda Ruslarla işbirliği yapmak müspet hiç bir netice vermeyecektir. Bundan başka psikolojik sebeplerle dahi Ruslarla gayrı-rusların müşterek çalışmaları büyük bir zorluk teşkil etmektedir.

Amerikan Komitesinin mesaisi, ameli olarak, bir taraftan Ruslarla, diğer taraftan da gayrı rus halklarla bilâvasıta işbirliği yapmak suretile daha faydeli ve daha verimli olabilirdi. Bu iki eleman iki ayrı merkezde teşkilâtlandırıldıktan sonra, demirperde dışındaki bütün halkların bolşevizme karşı müşterek cephesinde yer alabilirlerdi.

Bizi en fazla milliyet meselesi alâkadar ettiği için, yeni Koordinasyon Merkezi'nin milletler programını tekrar ele alalım. Şunu kaydetmek lâzımdır ki, programın strüktürü, milletlerarası teşekküllerinde cari olan ve büyük küçük bütün milletler için müsavi oy manasında anlaşılan müsavat prensibi üzerinde kurulmayup, müstakbel Rus devletinin teşrii müessesesi örneğinde teşekkül etmekte ve bu müessesede gayrı-rus halklara en fazla nısıf oy verilmektedir. (Ni-

zamnameye göre Merkez Şurası 20 rus, 20 gayrı-rus ve 20 şahsen dâvet edilmiş kimselerden yâni 60 kişiden tereküp etmektedir).

Merkez nizamnamesi, "Rusyada ilk defa Şubat ihtilâlinin ilân ettiği halk hâkimiyeti prensibinin tatbik edileceğini" vait etmektedir. Daha sonra, Rusyadaki milletlerin mukadderatlarının, demokratik usullerle yapılacak oyverme sistemi ile tayin edileceğinden bahsedilmektedir. Yâni tayini mukadderat ya plebisit yoluyla, ya Mahallî Kurucular Meclislerinin, veya Genel Rusya Meclisinin sclâhiyetli kararlarile ancak icra edilecektir. Bununla beraber, oyverme gayrı muayyen zamana bırakılmakta ve "Sovyet hâkimiyeti tamamen tasfiye edildikten sonra tahakkuk ettirilmektedir. "O zamana kadar "millî teşekküller, kendilerini milli devlet mümessilleri addetmemekte" ve ancak mücadele organları vaziyetinde bulunmaktadırlar.

Bundan anlaşılıyor ki, Koordinasyon Merkezi, bizi 1917 Şubat ihtilâli, yâni kerenskicilik devrine iade etmekte ve millî istiklâl aleyhtarı-yeni anlaşma müelliflerinin tabirince 1917—18 yıllarında "umumi Rusya iğtişası esnasında bir emrivâki olarak kurulan devletlerin" ve bu meyanda Kafkasya devletlerinin istiklâlini tanımamaktadır. Bu husus konferansa iştirak eden bazı kimselerin tefsir ve izahları dahi teyit edilmektedir. Bunların açıkladıklarına göre, yalnız "1922—23 yıllarında dünya milletleri tarafından istiklâli tanınmış olan" devletler istisna teşkil etmektedirler. Her halde mevzubahs olan Baltık devletleridir.

Milletlerin serbest oyverme meselesine gelince, yukarıda da dendiği gibi, bu husus Sovyet hâkimiyetinin tamamen tasfiyesinden sonraya bırakılmakta ve böylelikle, filen serbest oyverme meselesi dahi şüphe altına sokulmaktadır.

Yâni koskoca imparatorluğun uzak bir köşesinde, meselâ Sahalinde, kızıl bayrak dalgalandıkça serbest oylarmeye müracaat edilmeyecektir.

Böylelikle, Kafkasya veya her hangi başka bir memleket mücadele başlangıcında kurtulacak olursa, istiklâline kavuşamayacak ve Asya ile Avrupa kıtalarında Sovyet hâkimiyetini tasfiye için lüzumlu olan uzun yıllar zarfında boşu boşuna beklemek icap edecektir.

Sonunda şunu ilâve etmek lazımdır ki, millî mefkûre dâimeleri istedikleri kadar, kimsenin riayet etmek mecburiyetinde olmadığı, türlü anlaşmalar imzalanırlar. Yalnız şunu unutmamak lazımdır ki, Kafkasya milletleri — Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ve Şimalî Kafkasya milletleri — Mayıs 1918 de, en demokratik usullerle kendi mukadderatlarını tayin etmişler ve istiklâl haklarından hiç bir zaman vaz geçmeyeceklerdir.

dir. Mayıs beyânnamelerinin unutulmaz prensipleri, Kafkasya Cumhuriyetleri istiklâllerinin yeniden iadesi hedefini güden mücadelelerinde, Kafkasya milletlerinin şimdiye kadar yegâne ilham kaynağı olarak kalmaktadırlar. Ve bunun için, kimsenin, Melgunov'dan, Kerenski'den ve başkalarından müsaade dilemeğe niyetleri olmadığını acaba söylemeğe lüzum var mıdır?

Milliyet meselesi hakkındaki böyle müphem kararları destekleyen Amerikan Komitesi ile mümessillerinin hareketleri, mahkûm milletlerin kurtuluş ve istiklâllerine daima sempati gösteren Amerikan demokrasisinin prensipleriyle tezat teşkil etmektedir.

Bunun için biz eminiz ki, Sovyetler Birliği mahkûm milletlerinin mukadderatlarını alâkadar eden meselelerde, Amerika asil an'anelerinden vaz geçmeyecektir.

Azerbaycan istiklâl hakkı feda edilemez

Yazan: Mirza Bala

"Bu günden itibaren Azerbaycan halkı hâkimiyet hakkına malik olduğu gibi, Azerbaycan dahi kâmil-ül-hukuk müstakîl bir devlettir."

Azerbaycan Türkünün millî iradesinin parlak bir ifadesini ve serbest demokratik seçimler neticesinde teşekkül eden müstakîl millî devlet hayatımızın sarsılmaz temel taşı teşkil eden, başlık altında yazılı, yukarıdaki satırlar, 28 Mayıs 1918 tarihli "Azerbaycan istiklâl beyannamesi"nin birinci ve ana maddesinden ibarettir.

Bir asırdan fazla ve millî mevcudiyetimizi ortadan kaldırmayı hedef tutan

menhus rus tahakkümüne nihayet veren bu tarihi karar, Azerbaycan Türkünün istiklâl savaşında akıttığı (ve hâlâ da akıtmakta devam ettiği) mübarek kanı ile teyit ve tahakkuk ettirilmiştir. Bu suretle kendi mukadderatına bizzat hâkim olan Azerbaycan Türkü iki yıl müstakîl ve mesul devlet hayatı yaşamış ve bu istiklâlini medenî milletlere de taslike muvaffak olmuştur. 12 Ocak 1920 Azerbaycan istiklâlinin medenî milletler ta-

rafından tanındığı ve Azerbaycanın hür milletler ailesine katıldığı gündür. Bu günkü esaret rejimi, Rusyada olduğu gibi, dahilde bir komünist ihtilâlinin neticesi değildir. Milli Azerbaycan Cumhuriyeti Kızıl Rusyanın (evet: "Rusya"-nın) muntazam orduları tarafından istilâya uğramıştır. Müstevli kuvvet bugün bile Azerbaycanda istinat edecek tam güvenilir komünist unsuru bulamamaktadır. Komünizm, Azerbaycana rus süngüleri ucunda gelmiş ve o süngüler sayesinde tutunabiliyor. Bu suretle komünizm Ruslar için bir iç rejim davası iken, bizim için dış-istilâ kuvvetidir. Binaenaleyh Azerbaycandan Rusların çekilmesiyle beraber komünizm ve onun rejimi de çekilüp gidecektir. Bizim davamız, Rusyanın bir iç davası, bir rejim meselesi olmaktan çok uzaktır. Defaatle kaydettiğimiz gibi, milli savaşımızın bugünkü safhası, kızıl rus istilâsıyla inkitaa uğrayan millî istiklâlimizin, kayıtsız-sartsız olarak, yeniden iadesinden ibarettir. Biz Rusyanın istilâsına uğramış olan yurdumuzu kurtarmağa, hürriyet ve istiklâlimize yeniden kavuşmağa çalışıyoruz. Bu meselede hiç bir müsamaha, hiç bir tereddüt, hiç bir taviz, hiç bir pazarlık bahis konusu olamaz. Bunları böylece kaydettikten sonra, Wiesbadende Ruslarla birleşmenin istiklâlden feragat demek olmadığını iddia eden gafillerin, bu iddialarını kökünden cerheden yeni bir marifetlerinden bahsedeceğiz.

16. 10. 1952 tarihinde Münih'te toplanan dört rus ve beş gayrı-rus grupları komünizmle mücadele için bir "Koordinasyon Merkezi" vücade getirmiş ve bunun için bir nizamname yapmışlardır. Altında "bizden" de üç gafilin imzası bulunan bu anlaşmanın metnini aynen derceden Münih'te münteşir „Ruskaya İdeya" gazetesinin 25 Ekim 1952 tarihli sayısında, Ruslar adına anlaşmayı imza edenlerden A. Mihaylovskiy, bu münasebetle aynen şunları yazmaktadır:

"Sovyetler Birliğinde komünist diktatörlüğünü kat'î surette tasfiyesine ve bu memlekette yaşayan halkların kendi mukadderatlarını ve, bir kül olan, Rusya ile münasebetlerini halletmelerine kadar, umumî Rusya iğtişası esnasında, "bir emrivâki olarak kurulan", devletlerden hiç birinin istiklâli Koordinasyon merkezince tanınmaz. Bu maddenin (anlaşmadaki üçüncü maddenin), kabulü taraflarca mecburî olan, protokol tefsiri, bu ciheti sarahatla kaydetmektedir. Bu hususta yalnız istiklâlleri dünya milletleri tarafından 1922—23 yıllarında tanınmış olan devletler istisna teşkil ederler."

Demek ki, istiklâli 1922 den evvel tanınmış olan Azerbaycan, "umumî Rusya iğtişası esnasında, bir emrivâki olarak teşekkül ettiği için, feda edilmiş bulunuyor. Azerbaycan Türkü, "bir kül olan Rusya ile münasebetlerini", büyük bir "millî Rusya" kurulduktan sonra "tayin ve hal" edecektir.

Halbuki bu yüz karası vesikayı imza edenlerden Hacibeyli Ceyhun Haziran 1952'de, yine Ruslarla beraber, Ştarnberg'de yukubulan konferanstan sonra şöyle yazıyordu (imlasını aynen muhafaza ediyoruz):

"Ruslar gelecek merkezin adını "Rusya milletleri istihlâsi ittifakı" (SONR) tesmiye etmekte ısrar ediyorlardı. Şu teklifi (her halde "bu teklifi" olacak) biz kat'î surette reddettik: vaktaki (galiba "madem ki" demek istiyor) biz kendi istiklâlimizi ilân etmişiz, bizleri artık "Rusya" cildine (?) dahil etmek caiz olmaz" (Münih'te basılan türkçe "Azerbaycan" dergisinin Temmuz 1952 tarihli 3'ncü sayısından).

Yukarıda bahsettiğimiz "kabulü taraflarca mecburî olan protokol tefsiri"nden Hacibeyli Ceyhun'un "Rusya cildine dahil" edilmiş olduğunu aşikâr surette görmekteyiz. Hem de nasıl "dahil" olmuştur, biliyor musunuz? Bu hususta A. Mihaylovskiy'i dinliyelim:

"Wiesbaden ve Ştarnberg'de sarahatla anlaşıldığı gibi, teşkât esaslarının şüphe götürmez noksanı, siyasi bir merkezin kurulmasına mani olmaktadır. Bu noksan, az kala, Koordinasyon merkezinin kurulmasını da akım bırakmaktadı. Böyle bir merkezin bugün mevcut olmasını, herkesten ziyade "millî" teşekküllere borçluyuz. Bu hizmet onlarındır. Onlar, haddizatında "istiklâlcî" iken (tırnaklar her yerde Mihaylovskiye aittir), milletlerinin layini mukadderat hakkının gerçekleştirilmesi işini, serbest rey vermek prensibine tâbi kılmak suretiyle, fedakârlık yaptılar. Bu serbest rey de Sovyetler Birliğindeki komünist diktatörlüğü tamamile yok edildikten sonra yapılacaktır. Yâni "millî" teşekküller iki mana taşımayan vazih "önceden karar vermemek" yolunu kabul ettiler"...

"Önceden karar vermek" ve "vermemek" meselesine bir yazımızda temas etmiştik. Bu, istiklâlden bahsetmemek demektir. Kayıtsız ve şartsız istiklâl pozisyonunda duranlara "önceden karar verenler" adı verilmiştir. Ya "önceden mevcut" olan istiklâl?... Bunun da keyfi olduğunu zaten kabul etmişlerdir.

Ruslarla beraber anlaşmayı imzalayanlar "önceden karar vermekten", yâni istiklâlden vazgeçmek ve Azerbaycan istiklâl devrini "bir macera" faslına ithal etmek suretile, Rusların gönlünü almış ve bu suretle Koordinasyon merkezinin teşkiline yardım etmişlerdir.

Azerbaycan istiklâl meselesinde "fedakârlık yapmak" ve "önceden karar vermemek yolunu kabul etmek" suretile milletin ve tarihin karşısında mesuliyet altına giren "Azerbaycan Millî Birlik Komitesi" mümessilleri Hacibeyli Ceyhun, Şeyhulislâm (Ekber Ağa Şeyhulislâmzade) ve Kazım-Bek (Albay Cihangir Bey Kazimbekof) dir. (Hitler devrinden arta kalan bu "Birlik" in değişmez ve ebedî şefi meydanda yoktur). Bunlar ta-

rafından imza edilen anlaşmanın metni de yukarıda adıgeçen "Ruskaya İdeya" gazetesinde aynıyle dercedmiştir. Bu metne göre, komünist rejimi devrildikten sonra, hâkim reyine müracaat edilecektir (kısım 2, madde 3). Yâni Azerbaycan istiklâl dâvası, istiklâl hakkı ve istiklâl devri mevcut değildir. Umumi esasları ihtiva eden birinci kısımdan da anlaşıldığına göre: gaye komünizm ile mücadeledir. Bu, iki ağızlı bir silâhtır. Bir taraftan rus olmayan milletleri istiklâl yolundan ayırarak Rusya vatandaş savaşına kalıyor, yâni, "büyük ve parçalanmaz Rusya"nın hukukî temellerini alıyor, diğer taraftan da Sovyetlerle daha elverişli şartlarla pazarlık yapmak isteyenlere avantajlar temin ediyor. Anlaşmaya göre: "millî husumet propagandası yapan ve yahut milleller meselesinin halli için (Mihaylovskiye bu meseleye "hastâ mesele" adını vermektedir) serbest reyâm prensibini inkâr eden gruplar" kurulan teşekküle alınmayaca klar-mış..."

"Millî husumet" — yâni rus emperyalizminden ve rus vahşetinden bahsedilmeyecektir.

"Serbest rey prensibini inkâr edenler" de bu reyin 1918 de tecelli etmiş olduğunu ve bu suretle tecelli eden millî iradeye istinaden millî bir devlet kurulmuş bulunduğunu ileri süren istiklâlcilerdir. Bu cihet "Koordinasyon merkezine" kimler alınmış olduğunu tebarüz ettirmek itibarile de mühimdir. Unsurlar "kendilerini millî devlet mümessilleri telâkki etmeyeceklerine de" söz vermişlerdir (madde 3, not 3). İşte, A. Mihaylovski'nin yukarıya naklettiğimiz ve "kabulü tarafeyince mecburî" "protokol tefsirinden" alınan satırlar da bu maddeye eklenmiştir. İlk bakışta, bizim "fedakârların" tevazuuna bir delil gibi dö-rünen ve kendilerini memleketi temsil-den uzak saydıkları zehabını uyandıran bu taahhütlerin asıl manası tam başka

birseydir. Bu taahhüdün asıl manası milli Azerbaycan Devletini ve milli istiklâl devrini inkârdan ibarettir. "Kabulü tarafeyince mecburi" tutulan "protokol tefsiri", bu hususta hiç bir tereddüde mahal bırakmaz: "1922—23 yıllarında istiklâlleri dünya milletlerinin taslikine mazhar olan devletlerden başka, umumi Rusya iğtışası esnasında bir emrivâki olarak kurulan devletlerden hiç birinin istiklâlinin tanınmayacağından" bahsedilmektedir.

Partiörler bütün istiklâl haklarını feda ettikten sonra, şimdiye kadar bir türlü halledilemeyen teskilât meselesi üzerinde ne ısrar edeceklerdi. Düşükleri hatalı yolda mantıki neticeye kadar yuvarlanan "bizimkiler" Ruslarla aynı hak ve rey sahibi, müsavi bir mevki işgal etmekte de bir mana görmemişlerdir. Siyasî bir birlik değil, müstakil teşekküllerin faaliyetini koordine etmek için kurulan "Merkez" 50% Rus, 50% Rus olmayan milletlerden ibaret tasavvur edilmiştir. Yâni, Rus olmayan bütün milletlerin mecmuu, hukuken bir Rusya bedel savılmıştır. Birleşmiş Milletlerin insan haklarına ait prensiplerden bazılarını gelisi güzel istinsah etmiş olan "Merkez nizamnamesi" müellifleri, aynı Birleşmiş Milletler Teskilâtının bütün milletleri müsavi olarak alan maddelerini dikkatle ihmal etmişlerdir. Büyük Britanya ile Norveçin, Danimarka ile Fransa'nın, Hindistanla Irakın, Lihvaile Mısırın, Pâkistan ile Lübnanın, Endonezya ile Siliğin müsavi haklara malik müstakil birer âzâ oldukları, onların isine gelmezdi. Kurulacak "büyük ve parçalanmaz Rusya" da Ruslar ile Rus olmayan milletler, aşağı vukarı, aynı nispet dahilinde değildirler midir? O halde, "Büyük Rusya imparatorluğunun" temelini teşkil eden bugünkü teskilâtın o nispet dahilinde kurulmasında ve riyasetin de Ruslardan Prof. Melgunov'a verilmesinde ne mahzur vardır? Kaldı ki,

Rus olmayan milletler namına hareket eden "fedakârlar" Rus olmayan milletlerin istiklâl istemediklerini de peşinen ilân ve kabul ediyorlar. Prof. Melgunov'un parti arkadaşı olan Mihaylovskiy vecd içindedir. Anlaşmanın "umumi Rusya bakımından da müspet bir hâdise" olduğunu tebarüz ettiren muharrir Rusları ikaz ederek diyor ki: "Rus muhacretinin umumi efkârı bunu anlamalıdır". Mihaylovskiy, "Rusya" kelimesini siyah punto ile yazdığı cümlesinde "Rusya milletlerinin hürriyeti için çalışılıyor" demekle de aynı fikri telkin etmektedir.

Evet, siyasî hüviyet ve kıymetleri ne kadar ehemmiyetsiz olursa olsun, "bizim fedakâr rusçular" Ruslar tarafından azami surette istismar edilmişlerdir. Ve bu istismar devam edecektir. Atılan imzalar, milli istiklâl davamıza karşı bir silâh olarak kullanılacak ve dünya umumi efkârında, Sovyetler Barlığının tek rus milletinden ibaret olduğu ve istiklâl isteyen hiç bir milletin mevcut olmadığı kanaati uyandırılmaya çalışılacaktır. Yâni Azerbaycan istiklâl davası, milletlerarası bir dava olmaktan çıkarılıp, Rusyanın iç meselesi haline getirilecektir. Ve milli istiklâl davamıza müstakil bir mesele olarak vâzetmekte bize müşkülât çıkarılacaktır.

Fakat Azerbaycan istiklâlcileri buna imkân vermeceklerdir.

Azerbaycan istiklâl davası Rusyanın bir iç meselesi haline getirilmeyecektir.

Azerbaycan istiklâli Ruslarla bir pazarlık konusu olmayacaktır.

Kayıtsız ve sartsız istiklâl davası üzerinde duranlar, ellerinde istiklâl bevanamesinden ibaret milli bir ferman, ellerinde üç renkli istiklâl bayrağı ve kollarında istiklâl askı olduğu halde, dahili ve harici bütün müşkülata ve bütün düşmanlara karşı göğüs gerecek savasçılardır.

Ve zafer mutlaka bizim olacaktır.

"Bolşevik Aleyhtarı Mücadele Koordinasyon Merkezi" hakkında Millî Azerbaycan Merkezinin görüşü

M. A. M. Basın Bürosundan tebliğ
olunmuştur:

Beyaz Ruslardan bir kısmının "Demokratik Rusya Federasyonu" lehinde yıllardan beri yürüttükleri propaganda kampanyası neticesinde, Birleşik Amerika'da teşkil olunan hususî "Rusya Milletlerini Kurtarma Amerikan Komitesi"nin yardımıyla, bundan bir buçuk yıl önce, Stuttgart'da birleşen beş Velikorus partisi **Rusya Milletlerini Kurtarma Şurası'nın** teşkiline teşebbüs etmişlerdi.

Rusya mahkûmu bütün milletlerin protestosunu mucip olan bu teşebbüs, her tarafta hararet ve hassasiyetle münakaşa edildi. Wiesbaden'de, Rus olmayan milletlerden bazılarına mensup mesuliyetsiz "mümessillerin" sözü geçen Rus partileriyle bu mevzu üzerine müzakereye geçmeleri, her tarafta haklı protestolara sebep oldu. Wiesbaden'ciler millî dâvaya mugayır bir hareket irtikâbiyle suçlandırıldılar.

O gündenberi türlü safhalar geçiren bu mesele, 1952 Ekim ayının 16 sında Münih'te, dört Rus partisinin mümessilleriyle Wiesbadenci beş sözde millî teşekkül mensupları arasında imzalanan bir anlaşma ile muayyen bir neticeye varmış ve "Bolşevik Aleyhtarı Mücadele Koordinasyon Merkezi" adını taşıyan bir teşekkül kurulmuştur.

İlk nazarda Rusya'dan, Rusya milletleri tabirinden ve "bölünmez tek Rusya" tezinden arı görünen ve sırt bolşeviklere karşı mücadeleden bahseden unvanına rağmen, bu "yeni" teşekkülün evvelce tasarlanan **Rusya Milletlerini**

Kurtarma Şurası'ndan hiç bir farkı yoktur. Bütün fark, unvandaki göz boyacılıktan ibarettir. Bu cihet, **Münih Konferansı** namına nesrolunan resmî tebliğ ile kurulduğu ilân olunan "Bolşevik Aleyhtarı Koordinasyon Merkezi"nin plattformunun en sathî bir incelemesiyle hemen anlaşılmaktadır.

1951 yılı Ağustosunda Stuttgart'da kabul ve ilân olunan beş Rusya partisi plattformunda yer alan ana prensipleri aynıyle muhafaza eden 1952 yılının **Münih** vesikasından anlıyoruz ki:

1 - "Bolşevik Aleyhtarı Koordinasyon Merkezi"nin (B. A. K. M.) faaliyet sahası **eski Rus İmparatorluğu ile şimdiki S. S. C. B. topraklarıdır.**

2 - B. A. K. M. i "**Rusya milletlerini kurtarmak için döğüşen cephe**" (yâni Rusya partileri) ile yalnız "**Kendi milletlerinin kurtuluşu için çalışanlar**" (yâni Rusyadaki "Azınlıklar") arasında yapılan bir anlaşma neticesinde vücade gelmiştir.

3 - B. A. K. M. i Sovyetler Birliğini yıkip yerine "Demokratik bir rejim kurmakla" mükellef ise de, "Pürüzlü ve çapraşık bir durumda bulunan" "**milliyet meselesi'nin** hallini daha sonraya bırakmaktadır.

Rusya dahilindeki milletlerin siyasi mukadderatı ile bunların gerek birbirlerine, gerekse bizzat Rusyaya karşı münasebetleri **şimdiden tayin olunmamaktadır.** Bu mesele kat'i olarak demokratik usullerle tavazzuh ettirilecek halk reyile:

yâni ya yapılması mutasavver umumî referandum neticesinde, ya mahallî Kurucular Meclislerinin, ya da genel Rusya Kurucular Meclisinin selâhiyetli kararlarıyla ancak tayin olunacaktır. Hem de bu hususta alınacak her nevî kararlar haricî her türlü müdahale ve tesirden masun ve azâde olmakla meşruttur. Yâni Rusya mahkûmu milletleri ayrı ayrı Rusya ile başbaşa bırakmak ve Büyük Demokrat Devletlerin her nevî müdahalesini dahi şimdiden bertaraf kılmayı tazammun eder ki bu ayrıca calibi dikkâttir.

4 - B. A. K. M. ine dahil parti ve teşekküller, milliyet meselesi üzerinde **önce**den hiç bir karar vermemek hususunda mutabık kalmışlardır. Demek ki, 1918 senesinde istiklâllerini ilân ve milletlerarası tasdiğe mazhar olan Cumhuriyetler, Bolşevik rejiminin sukutı üzerine istiklâllerini otomatik surette geri alma hakkına malik olamayacaklardır. Kafkasya Cumhuriyetlerinin, Ukrayna'nın ve Türkistan'ın yeniden istiklâl kesbetmeleri ve Rusyadan ayrılmaları, yapılacak yeni bir halk oylama sistemine tâbi tutulmak mecburiyetindedir.

5 - Bolşevizmin çökmesi üzerine hasıl olacak kargaşalık esnasında mahkûm milletlerin fırsattan istifade ederek istiklâllerini kendi başlarına ilân etmeleri B. A. K. M. ine dahil bulunan teşekküllerce yasak sayılmaktadır. Bu kaideden yalnız 1922/23 yıllarında Dünya Devletleri tarafından tanınmış bulunan Estonya, Letonya ve Litüvanya gibi Baltik memleketleri müstesna tutulmuştur. Yâni bu milletler istiklâllerini otomatik olarak geri alabileceklerdir. Bu kayıt Stuttgart plâtförmünde dâ vardi. Demek oluyor ki istiklâlleri 1920 de tanınmış bulunan Kafkasya Cumhuriyetleri bu kayda dahil değillerdir.

6 - Sözde sırf Bolşeviklere karşı bir **mücadele cihazı** gibi gösterilmek istenen B. A. K. M. nin filiyatta **Rusyanın**

bütünlüğünü güden bir teşekkül olduğu, plâtförmün teşkilât kısmına ait bir maddesinden bilhassa göze çarpmaktadır. Stuttgart plâtförmünde mevcut bulunan bir nevi **Rusya Emigrasyon Parlamentosu** Münih plâtförmünde da düşünülmüş ve kendisine **Koordinasyon Şurası** adı verilen bu Müessese, 20 rus, 20 "millî mümessil ile birlikte K. M. nin esaslarını kabul eden ilim, sanat ihtisas sahibi maruf ve muteber 20 kisi den, yâni ceman 60 üyeden teşekkül edecektir.

7 - Yukarıda sıraladığımız bütün bu hususlar B. A. K. M. denilen Kurulun da bundan önce bunca protesto ve müna-kasalara sebep olan R. M. K. Ş. gibi **Rusyanın bütünlüğünü güden bir teşekkül olduğunu** isbat etmektedir.

Takındığı **mücerret** lavra rağmen, bu teşekkül alâkadar dünya çevrelerinde Rus milleti ile Rusya mahkûmu milletlerin bir çatı altında barına bilecekleri kanaatini doğurduğu güden Büyük Rusyacılık propagandasının **muayyen bir** organıdır.

B - Rusya mahkûmu milletlere mensup ciddi ve mesuliyet sahibi teşekküllerin B. A. K. M. nin haricinde kalmaları, verilmek istenen şu yanlış itibar cürütecik mahiyettedir.

Bir kere Rusya mahkûmu milletlerden sayı ve teşkilât itibarı ile en kuvvetlisi olan Ukraynalılardan bu teşekkülde tek bir kişi bulunmamaktadır. Wiesbaden'e iştirak etmiş bulunan bir Belorus zümresi dahi bu defa B. A. K. M. ine girmemiştir.

Azerbaycanlılardan Millî Azerbaycan Merkezi ile "Müsavat" Halk partisi bu kombinezonun aleyhindedir. Ermenilerden Taşnaksutyun Partisi bu Kurula dahil olmamıştır. Gürcülerin Siyasi Merkezi dahi iştirak etmemiştir. Sımalı Kafkasyalıların Millî Komitesi de adıgıncen teşekküle aleyhtardır. Türkistanlılardan Millî Türkistan Komitesi ona muhaliftir.

9 - Dört Rus partisi: "Liga borbi za narodnuyu svobodu" (Halk hürriyeti uğrunda mücadele cemiyeti); "Rosiyskoye Narodnoye Dvijenije" (Rusya Halk Hareketi); "Soyuz borbi za osvobojdeniye Rosiyi" (Rusya milletlerini kurtarma birliği); "Soyuz borbi za svobodu Rosiyi" (Rusya hürriyeti uğrunda mücadele birliği) ile yeni kurulan beş emigrasyon teşekkülü: "Gürcistan Milli Şurası"; "Azerbaycan Milli Birlik Komitesi" Wiesbaden'de "Meclis" ismini taşıyordu; "Hürriyet uğrunda savaşan Ermeni birliği"; "Şimali Kafkasya Milli Birliği"; "Türkistan Milli Kurtuluş komitesi" (Türkeli) mensuplarının iştirak ettikleri genel toplantıda, **Melgunov** Sergey Petrovic (rus), **Butenko** Vasilii Feodorovic (rus), **Kurganov** Ivan Alekseyevic (rus), **Antonov** Georgiy İliç (rus); **Tsintsadze** Noy Konstantinovic (gürcü); **Hacıbeyli** Ceyhun (azerbaycanlı), **Saharun** Grigori (ermenî), **Hodarov** Elbert İzmailovic (şimali kafkasyalı) ve **Kanatbay** Karis (türkistanlı) den müteşekkil bir Koordinasyon Merkezi merkez bürosu teşkil olunmuştur. Büro başkanlığına (rus delegelerden) profesör S. P. **Melgunov** seçilmiştir.

10 - Merkez Bürosunda 5 rusa mukabil 5 rusyalı "millî" mümessilin bulunması ve Merkez başkanının bir rus olması da manidardır ve "Koordinasyon" tabirinin de gözboyacılıktan ibaret bir manevra olduğunu gösterir.

Umumi efkârı yukarıdaki hususat hakkında aydınlatmak maksadıyla bu tebliğin neşrinde faide ve lüzum görülmüştür.

München, Steinstraße 40/41.

27. 11. 1952

Azerbaycanın büyük bestekârı Üzeyir Bey Hacıbeyli

Yazan: M. H. Türkecul

Büyük beestekâr Üzeyir bey Hacıbeylinin yaratıcılık yolu Azerbaycan musikisi, bilhassa modern musikisiyle sıkı surette bağlıdır. Azerbaycanda ve bütün Yakın Şarkta ilk müzikli tiyatronun, yani operanın temelini "Leyla ve Mecnun" operasıyla koyan Üzeyir bey Hacıbeyli, 18 eylül 1885 yılında Karabağ'da, kendi çiftlikleri bulunan Ağcabedi köyünde (şimdi kaza merkezidir) dünyaya gelmiştir. Şuşanın asil bir ailesi olan Hacıbeyli ailesine mensuptur. Oteden beri Şuşa şehri Azerbaycan musikisinin beşiği sayılmaktadır ve Şuşa şehri Azerbaycan musikisi için bir çok değerli sanatkarlar yetiştirmiştir. Şuşanın musiki merkezi olmasına telmihen, "Şuşa'da

da horozlar da seğâh makamında öterler" darbimeseli Azerbaycan'ın her tarafında söylenmektedir. Fitratan musikiye istidatlı olan Üzeyir beyin büyük bir musikişinas olarak yetişmesinde hiç şüphesiz ki, musikinin beşiği olan Şuşa muhitinin tesiri büyüktür. İlk ve orta tahsilini kısmen münevver olan ailesi nezdinde, kısmen de mahalli mektepte tamamlayan Hacıbeyli Tiflis yakınlığındaki Gori şehrinde bulunan muallim mektebine dahil oluyor. Daha ilk mektepte iken musiki ile meşgul olan bestekâr, muallim mektebinde başka dersler meyanında keman dersine de devam ediyor ve çok sürmeden mektebin en iyi kemancısı derecesine yükseliyor.

Muallim mektebinde iken Azerbaycan halk musikisi üzerinde etüdler yaparak, bir sıra türkü ve şarkıları notalaştırıyor, bir kısım şarkıları da yeniden işliyerek modernleştiriyor.

Gori muallim mektebini muvaffakiyetle bitiren üstad 1904 senesinde Azerbaycan'ın başkenti olan Bakû'ya gelerek orada yerleşiyor. Bakûda bir taraftan muallimlik ve muharrirlik yaparken, öte yandan da durmadan musiki üzerinde çalışıyor. Çok çetin ve yorucu çalışmalarından sonra 1907 de ilk eseri olan "Leyla ve Mecnun" operasını tamamlamağa muvaffak oluyor. Muvaffak oluyor ama bununla iş bitmiş sayılamazdı. Bir defa o devirde Azerbaycanda opera temsil edilebilecek bina yok idi. Bundan başka operada rol atacak opera artisti kadrosu mevcut değildi, erkek artistleri bulmak, yetiştirmek mümkün olsa dahi, kadın artistler bulmak o devirki koyu taassup dolayısıyla imkânsızdı. Bunların hepsini bulmak kabîl olsa bile, bina kirası, artistler v. s. müstahdemlere vermek için para yok idi. Bunlardan başka en başlıca zorluğu, Azerbaycan'ı istila etmiş ve her türlü ileri hamleyi çok tizlikle frenlemeğe çalışan rus emperyalist makamlarının böyle bir türk operasının halka gösterilmesine müsaade etmemeleri teskil ediyordu. Cesur ve azîmkâr bir şahsiyet olan bestekâr bu zorlukların venmesini bildi ve eseri 25 ocak 1908 tarihinde temsil ettirmeğe muvaffak oldu. Eserin ilk vazırasında bir sıra eski kafalı mutaasıplar musiki ve tiyatromun terbiye' ve muayir olduğunu ileri sürerek, bu işi baltalamağa çalıştı. larsa da Uzeyir bey bunları da susturmasını bildi. Bilahare musiki düşmanları olan bu cahil güruhuna verdiyi cevapta şöyle diyordu: "Opera, operet ve başka müzikli eserlerin terbiye'vi önemini, esassız olarak, bu kadar ısrarla tekzip etmek, bir yandan tiyatro san'atı hakkında halkta menfi tesir ve tereddüt

uyandırmağa sebep olur, öte taraftan musiki ile meşgul olmak isteyen genç müslümanları hevesten düşürür. Siz, unumiyetle musiki eserlerinin terbiye'vi ehemiyetini neye istinaden yalanlıyor ve azımsıyorsunuz?"

Bununla beraber Uzeyir beyin çalışmalarında ona yardım eden ve onu manen destekleyen şuurlu milliyetçiler de yok değildi. Meselâ Şarklı'nın, "Ekinci" gazetesinin 50 yıllığı münasebetiyle yazdığı yazıda iddia ettiğine göre Azerbaycan'ın ilk gazetecisi, muallimi ve maruf içtimaiyatçısı Hasan bey Zardaplı "Leyla ve Mecnun" operasının yazılması için, Uzeyir beyi durmadan teşvik etmiştir.

"Leyla ve Mecnun" operası Azerbaycan musikisi tarihinde gerçek bir inkılâp oldu. Füzuliler, Abdülkadir Maragalılar, Mansurlar devrindeki yüksek Azerbaycan san'atı bu opera ile yeniden canlandı. Bunun için de "Leyla ve Mecnun" ilk defa sahneye koyuluş devrini Azerbaycan musikisinin rönesans devri diye adlandırabiliriz.

"Leyla ve Mecnun" operasının ilk defa sahneye koyuluşu hakkında o zaman "Sadayi Hak" gazetesi şunları yazıyordu: "Halk arasında çok yayılan bu mübalâğalı ask hikâyesi nihayet tiyatro sahnesine çıkmakla çok dağınık olan şark musikisini bir vere toplayıp, onun mazbut bir musiki kaideleri üzerinde temellesmesine esas vazetmiş oldu" "Leyla ve Mecnun" bestekârın ilk ve gençlikte yazdığı eseri olmasına bakılmayarak, en kuvvetli eserlerinden biridir. Çok kuvvetli uvertürlere ve korolara malik olan bu eser, hâlâ teravetini kaybetmemiştir ve vîzıllar bundan sonra da kaybetmeyecektir.

"Leyla ve Mecnun" operasından sonra hakkı bir şöhret kazanan bestekâr, bir yandan musiki eserleri yazarken, öte yandan da o zaman Bakûda Ali bey Hüseyin zade, Ahmet bey Ağaoğlu, Mehmet Emin Resulzadelerin çıkardıkları

"Füyûzat", "İrşat", "Açık Söz" v. s. gazetelerde siyasi makaleler, föyetonlar, fıkralar yazıyordu.

"Leyla ve Mecnun" u muteakip yazdığı "Arşın Mal alan" opereti ile Uzeyir beyin ne büyük sanatkar olduğu daha bariz bir şekilde meydana çıkmış oldu. Reel hayattan alınmış ve baştan sona kadar lirik ve oynak halk musikisiyle süslenmiş "Arşın Mal alan" opereti Azerbaycana munhasır kalmıyarak tez bir zamanda Yakın Doğu ve Balkan memleketlerinde büyük muvaffakiyet kazandı. "Arşın Mal alan" müzikli komedisi onlarca yabancı lisanlara çevrilerek, bir çok memleketlerin sahnelerinde, hatta Amerikan sahnelerinde temsil edildi ve bir kaç defa filmi çevrildi.

Büyük bestekârın "Leyla ve Mecnun" operası ve "Arşın Mal alan" opereti ile artık Azerbaycan modern musikisinin temeli atılmıştı. Uzeyir beyin altığı bu sağlam temelin üzerinde Azerbaycanı yetiştirdiği başka bestekârların yaratıkları kıymetli eserlerle hiç bir kuvvetin yıkamayacağı Azerbaycanın musiki birliği kuruldu.

Uzeyir bey Hacıbeyli yukarıda adları geçen eserlerden başka "Asli ile Kerem", "Şah Abbas Hürşit hanı", "Rüstem ile Zöhrap", "Harun ile Leyla", "Ölmesin bu olsun", "Er ve arvat", "Kör Oğlu" (Bu eser hakkında ayrı bir yazımızda bahsedeceğiz), "Ferhat ve Şirin" opera ve operetlerini ve bir çok kıymetli musiki parçaları yazmıştır. Uzeyir beyin üstünlüklerinden biri de musiki eserlerinin bir çoğunun liberettosunu bizzat yazmasıdır. Uzeyir bey yalnız bir musiki âlimi ve bestekârı değil aynı zamanda istidatlı bir dramaturg, kuvvetli bir muharrir ve büyük bir milliyetçi idi. Azerbaycan musikisi hakkında ilk defa olarak ilmi eser yine Uzeyir bey tarafından yazılmıştır. "Azerbaycan musikisinin esasları" isimli bu kitap derin bir ilmi tet-

kikin ve sistemli çalışmanın neticesi olarak meydana getirilmiştir. Maalesef bu gün bu çok kıymetli kitabı elde etmek imkân haricindedir.

Uzeyir bey "Leyla ve Mecnun" ve "Arşın Mal alan" eserleriyle büyük bir şöhret yapmasına rağmen, mevcut musiki bilgisiyle kifayetlenmiyerek, modern musiki bilgisini daha da ilerletmek için o zamanki Petrograd konservatuarına dahil oluyor. Petrograd konservatuarını muvaffakiyetle bitiren bestekâr, daha orada bulunurken, kendi yetiştirdiği ve "Leyla ve Mecnun" operasında ilk defa Mecnun rolüne çıkan, bilâhare Azerbaycanın büyük opera artisti olan Hüseyin Kulu Saraplı'ya yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Benim çalıştığım onun içindir ki, gelecekte tiyatro işini öyle bir duruma ve şekle koyayım ki, yalnız Bakûda veya Kafkasyada değil, belki her yerde tiyatro vermeğe imkânımız olsun. Fakat biraz beklemek ve zahmet çekmek lâzımdır..." Hakikaten Uzeyir bey sabretti ve yorulmadan çalıştı, neticede muvaffak oldu. Daha sağlığında eserleri Azerbaycan sınırlarını aşarak bir çok yabancı memleketlerde temsil olundu.

Uzeyir Hacıbeylinin hayatının en mesut seneleri hiç şüphesiz ki, Milli Azerbaycan hükûmeti devrinde geçmiştir. Bu devirde büyük bestekâr musiki ile meşgul olmakla beraber türk dilinde intisar eden "Azerbaycan" gazetesinin basyazarlığını yapıyor, başka gazete ve dergilerde de makaleler yazıyordu. Çok samimi bir yurtsever ve milliyetçi olan Uzeyir bey 1919 senesinde çıkan "Azerbaycan" gazetesinin 109 ncü numarasında Azerbaycan cumhuriyeti hakkında şöyle yazıyordu: Azerbaycan cumhuriyeti sağlam bir milliyet fikri — Türklük suuru üzerinde kurulmuştur. İslâm mezhepleri arasındaki ziddiyet ilk defa olarak burada tadile uğramış, müslümanların tesanüdü fikrine kıymet verilmiştir.

Aynı zamanda Azerbaycan çağdaş bir cemiyet kurmağa, avrupai bir zihniyetle çalışmağa azmetmiştir. Bayrağındaki üç renk (mavi, kırmızı, yeşil) bu üç ümdenin timsalidir. (M. Emin Yalvaçoğlu (Resulzade), Hacıbeyli Uzeyir adlı mekale, "Ulus" 3. 5. 1949.)

Ne yazık ki, iki yıl gibi kısa bir zaman süren Azerbaycan istiklâli şimalden akın eden valşi rus selinin karşısında dayanamadı. Azerbaycanın, uğrunda binlerce kurban verdiği, istiklâli zorba rus emperyalistleri tarafından gaspedildi. Azerbaycanın istilâ edilmesi neticesinde Hacıbeyli çok sevdiği halkıyla beraber maddeten ve manen çok şeyler kaybetti. Lâkin metanetini, millet ve yurduna olan sevgisini zerre kadar kaybetmeyerek, daha azim ve feragatle çalışarak, Azerbaycan musikisini korumağa ve yaşatmağa muvaffak oldu. İstilâyı müteakip, istiklâli calınmış millî servetleri yağına edilmiş, her çeşit insan haklarından mahrum bırakılmış Azerî Türklerinin bir millî varlık olarak yaşamaları için en başlıca unsurlardan biri olan millî musikisine karşı istilâcılar tarafından suikast hazırlanıyordu. Bu suikastın mürettebi Kremlin, icraatçıları da o zamanki Azerbaycan Eğitim Bakanı Mustafa Kuliyef'le beraber bir sıra soysuzlardı. Bu çetenin çok kuvvetli ve bütün imkânlarla malik olmasına rağmen, Uzeyir beyin basireti, yüksek milliyetçiliği, yurtseverliği ve kırılmaz azmi sayesinde Azerbaycan millî musikisi bu suikasttan kurtularak yaşamağa devam etti.

Büyük bestekâr yorulmak bilmez çalışmalarıyla 1927 senesinde Azerbaycan devlet Konservatuvarını kurdu ve burada bizzat hocalık ve rehberlik etti. Azerbaycan notlu orkestrasını teşkilâtlandırdı. Azerbaycan musikisinde bir boşluk teskil eden millî korovu teşkil etti. Aynı zamanda vazdığı bütün eserlerini Azerbaycan halk ve klâsik musikisi esasında yazarak, halk ve klâsik musi-

kinin yaşamasını temin etti. Bundan başka yazdığı opera ve operetlerini Azerbaycan musiki âletlerinin iştirâk edeceği bir şekilde yazarak, Azerbaycan musiki âletlerinin opera orkestrasına sokulmasını sağladı. Hacıbeyli ömrünün 40 senesinden fazlasını Azerbaycan musikisine harcamış bir bestekârdır. Uzeyir Hacıbeyli, Azerbaycanın yetiştirdiği başka büyüklerden farklı olarak, bir çok müzisyenler, artistler, balerinalar, horamayestirlerden başka kendine halef olabilecek bir kaç da istidatlı bestekâr yetiştirmiştir.

Uzeyir bey sağlığında sanatının en yüksek zirvesine yükselmiş bir şahsiyettir. Yalnız hayatının son kısmını, maalesef rus emperyalist idaresinin kaba müdahale ve baskısı altında geçirmeğe mecbur kalmıştır. Bu kaba müdahaleye fazla tahammül etmeyen büyük bestekâr 1948 senesinin sonunda dünyaya gözlerini kapamıştır. Her bir vesileden propaganda maksadıyla istifadeyi adet edinen rus idarecileri ondan azamî derecede istifade etmeğe çalıştılar. Ömrünün sonlarına doğru bestekâr bir sıra ısmarlama eserler yazmak zorunda kaldı ki, bu "eserler"i ne kadar vicdan azabı çekerek ve baskı altında vazdığı, bunların başka eserlerine nisbeten sönük ve düşük olmasından ahlaşılıyor.

Rus emperyalist idarecilerinin kaba baskısına ve Uzeyir beyden istifade gayretlerine rağmen, Muhterem Mehmet Emin Resulzadenin dediği gibi: "Fakat beyhude. Demir perdenin arkasında kendisine sunî marşlar yazdırılsa da, Moskovada omuzu diktatörün eliyle okşansa da, tabutu başında Azerbaycan maneviyatıyla ilgileri olmayan komiserler nöbete dursalar da Hacıbeyli Uzeyiri Azerbaycandan, Azerbaycan kültüründen ve Azerî Türk tarihinden kimse ayıramaz! O, millî Azerbaycan varlığının dayanakları arasında kalacak ayrılmaz büyük bir değerdir."

Müstakil Azerbaycan devletini umum Rusya keşmekeşi emrivâkisi telâkkî eden bir teşekkül istiklâl için savaşan Azerilerin mücadelesini koordine edemez

Yazan: S. Tekiner

16 Ekim 952 tarihinde Münih'te toplanan, Dördü Rus ve Beşi Gayrı Rus olmakla Dokuz teşekkül delegelerinin, "Antibolşevik Mücadelenin Koordinasyon Merkezi" ni kurmuş olduklarını, gene Münih'te çıkan 25. 10. 952 tarih ve 21 sayılı "Ruskaya İdeya" gazetesinden öğrenmiş bulunuyoruz.

Demek, tam iki sene evvel, "Rusya Milletlerine Amerikan Yardım Komitesi" nin teşvik ve tazyikiyle, Komünizmle mücadelede, Ruslar'la Rus tahakkümündeki Milletlerin, muhaceretteki siyasi teşekküllerinin Vahid Siyasi Merkezini teşkilâtât çalışmaları Füssen, Stuttgart, Wiesbaden ve Starnberg gibi bir sıra merhaleler geçirdikten sonra, nihayet Münih'te bir neticeye bağlanmış oluyor.

Objektif mütalaa edildiği takdirde, böyle bir merkezin teşkili, sözügeçen çalışmalara katılmış taraflardan, Rus siyasi teşekkülleriyle onları sarahatle destekleyen Amerikan Komitesi için, muhatıpları bulunan Gayrı Rus Teşekküllerine karşı tam bir zafer, bu pazarlıklara katılmamakla beraber, Milli iradenin hakikî mümessilleri olduklarını da her vesile ile dost ve düşmanlara ihsas ettirmiş olan Gayrı Ruslar'ın ciddi Milli Teşekküllerine karşı da, tam bir hezimet olarak tavsif edilmelidir.

Rus siyasi teşekkülleri ve onları destekleyen Amerikan Komitesinin, muhatıpları olan Gayrı Rus "teşekkülleri" üzerinde tam bir zaferi dedik, evet, tam bir zafer. Zira, sözügeçen "Koordinasyon Merkezi" nin gerek siyasi plâformu ve gerekse teşkilât esaslarına bir göz atıldığı takdirde, Rus partilerinin, çok defa "azınlıklar meselesi" diye bahsettikleri

Milletler meselesi bahsinde, Füssen, Stuttgart ve Wiesbaden kongrelerindeki görüşlerinin, hemen hemen aynıle muhafaza edilmiş olduğunu görmek güç bir şey değildir.

Füssen, Stuttgart ve Wiesbaden kongreleri, Rus olmayan Milletler için hayati bir mesele olan Milletler meselesini nasıl halletmişti? Ve bugün artık Koordinasyon Merkezinin kurulmasını ilân eden Münih Kongresi bu meselede ne gibi bir "terakkî" kaydetmiştir?

Füssen Kongresinde, Milletler meselesinin Rus partileri için, taktik bir plâform dahi teşkil etmemiş olduğunu, "Rusya'nın Hürriyeti Uğrunda Mücadele İttifakı Partisi" lideri Melgunof, Paris'te çıkan "Rusya Demokrasi" mecmuasının 951 tarihli 2 inci sayısında itiraf etmekten çekinmiyor.

16. 1. 951 tarihinde toplanan Füssen Kongresine iştirâk etmiş Rus partilerinin, "Rusya Halklarının Kurtuluşu Uğrunda Mücadele İttifakı" hariç, hemen hepsi Milletler meselesinin, Bolşevizmin nihai imhasından sonra, Rusya vahdetinin muhafazası şartıyla, Rusya Kurucular Meclisi tarafından halledilmesi lüzumunda mutabık kalmışlardır.

19 Ağustos 951 tarihinde toplanan Stuttgart Kongresine iştirâk etmiş bütün Rus partileri ise, Milletler meselesinde, "Rusya'nın Hürriyeti Uğrunda Mücadele İttifakı" partisinin aşağıdaki görüşünü benimsemiş bulunuyorlardı.

"... Kongreye iştirâk eden Rus siyasi partileri, Rusya milletlerinden her birisine tayini mukadderat hakkı tanıyorlar, bu Milletler de, Rusya'nın parçalanmasının, siyasi, iktisadî ve kültürel

menfaatlarına aykırı olduğuna kani bulunuyorlar . . . Rusya topraklarının Balkanlaşması, istisnasız olarak bütün Rusya Milletlerinin menfaati icabı değildir. Bu hal, bu milletler arasındaki hayati chemiyeti haiz kültürel ve iktisadi bağların sarsılmasını intaç etmekten başka, çok defa kanlı kardeş kavgaları şeklinde tezahür ederek daimî münakaşalar doğuracaktır. Bunun için de, istisnasız olarak bu Milletlerin menfaatlarına uygun olacak yegâne doğru yol, Rusya'nın parçalanması olmayıp, Federasyon ve Millî-Kültür Muhtariyet esasında, hür Rusya Milletleri ailesi vahdetinin muhafazasıdır." ("Rus Demokrasi" mecmuası, sayı 2, sahife 11/12, 1951).

Stuttgart Kongresini müteakip 7 Kasım 1951 tarihinde toplanmış olan mahud Wiesbaden Kongresine acele uyandırılmış "millî" teşekküller delegeleri de katılmış olduğundan, müteaddit defalar "Kafkasya" sütunlarında temas edilmiş olmasına rağmen, bu kongrede Milletler meselesine dair alınmış kararları kısaca da olsa burada hulâsa etmeği faydalı hâli görmüyoruz. Karar şudur:

" . . . Rusya haklarına eşitlik ve serbest olarak demokratik esaslarda reyî-âna başvurmak yoluyla kendi mukadderatlarını tayin etmek hakkı tanınıyor. Böyle bir tayin'i mukadderat hakkı ise, Rusya'da Komünist Diktatörlüğünün nihai imhasından sonra ya plebisit, ya Millî Kurucular Meclisleri veya Umum Rusya Kurucular Meclisince alınacak kararlarla gerçekleşecektir."

İşte, bu görüş, Koordinasyon Merkezi nizamnamesi siyasî plâtförüm kısmının 3 üncü maddesinde de, Milletler meselesinin esasî olarak aynıle muhafaza edilmiş bulunuyor. Bu maddenin 3 üncü kaydı, bilhassa dikkata şayandır. Burada, Sovyetler Birliği halklarının kutuluşu için mücadele organı olduğu bildirilen Koordinasyon Merkezinin, bütün muhacereti birleştirmedeği kaydedildikten sonra, bu

Merkez'e dahil Rus teşekküllerinin kendilerini, müstakbel Rus Hükûmeti nüvesi olarak telâkki etmedikleri bildiriliyor. Bununla birlikte, Koordinasyon Merkez'e dahil Gayrı Rus teşekküller de kendilerini, teşekkül etmiş müstakil Millî Devletlerin mümessilleri addetmiyorlar.

Zahiren, Koordinasyon Merkezin'e dahil Ruslarla Gayrı Ruslara eşit bir muamele yapar mâhiyetle görünen bu kaydın, hakikatta Gayrı Rusların boğazına sarılmış Rus emperyalizminin, bu defa daha sinsî bir şekilde yıkıcı rolünü oynamakta olduğunu görmek güç bir şey olmasa gerektir. Zira nizamnameyi imzalamış bulunan Rus partilerinin, müstakbel Rus hükûmetinin nüvesini teşkil etmediklerini kabul etmeleri, tabii bir haldır ve böyle bir taahhüt onları, teşekkül etmiş bir Rusya devletinin mümessilleri olabilmek hak ve imkânlarından hiç te mahrum bırakmıyor. Gayrı Rus teşekküllerine gelince, mahud kayd bunlara, teşekkül etmiş Millî Devletlerini inkâr ederek bundan hiç bahsetmemeyi taahhüt ettiriyor.

Mündâ antlaşmasıyla Koordinasyon Merkez'e dahil olmuş Gayrı Rus grupların, böyle bir taahhüt altına girmelerinin Rus Partileri için ne büyük bir chemiyet ifade ettiğini, antlaşmayı imzalayanlardan A. Mihaylovski'nin, bu münasebetle yazdığı ve "Ruskaya İdeya" gazetesinin de aynı sayıda darcettiği bir makalesinden hep birlikte takip edelim:

A. Mihaylovski, Gayrı Ruslara, teşekkül etmiş Millî Devletlerinden bahsetmemeyi taahhüt ettiren mahud 3 üncü maddenin 3 üncü kaydını aynıle tekrarladıktan ve aynı zamanda bu kayd ile, istikbalde bu Merkez'e girecek diğer Gayrı Rus teşekküllerince de, bu prensiplerin tamamıyla kabul edilmesi gerektiği hususunun sağlanmış olduğunu hayli övdükten sonra, yazısına şöyle devam ediyor:

"... Diğer tabirle bu, Koordinasyon Merkezi nizamnamesinin, Sovyetler Birliğinde Komünist diktatörlüğünün nihai imhası ve buradaki Milletlerin kendi mukadderat ve Rusya ile mütakabil münasebetleri hakkında bir karar verinceye kadar, umum Rusya keşmekeşi sıralarında bir emrivaki şeklinde teşekkül etmiş olan hiç bir Müstakil Devlet teşekkülünü tanınamaması demektir. Nizamname yalnız, 1922/23 yıllarında beynelmilel alanda tanınmış olan devletleri bundan müstesna tutuyor."

Bütün bu vaziyetten fazlasıyla mütehassıs olan muhafız, bu sahadaki "unutulmaz hizmetlerinden" ve kendi mevcudiyetlerini inkâr edecek derecede feragatlarından dolayı, Gayrı Rus kafa-darlarını göklere çıkarmayı da ihmal etmiyor.

Yeri gelmişken şunu kaydedelim ki, 1922/23 yıllarında beynelmilel alanda tanınmış devletler demekle Polonya ile Baltik Devletleri kastediliyor. Bu devletlerin İstiklâlini tanımak içinde Rus Partilerinin gösterdikleri bu "nezâket" ve "uysallık" şüphesizki, onların, ne beynelmilel muahedelere riayet arzularının bir tezahürü, ne de İnsan Hakları Beyannamesine bağlılıktan mütevelli bir ilhamla, gönüllerinden kopan cömertlik eseri değildir. Zira İkinci Dünya Harbinin bittiğinden beri, Birleşik Amerika Devletleri Hükûmeti müteaddit defalar, Kızıl Rus hükûmetine, Baltik Devletlerinin işgalini hiç bir zaman tanımadığını kat'î bir lisanla bildirmiştir. İşte, Rus'un anlayacağı bir lisan.

Nizamnamenin Teşkilât esaslarının tahliline gelince, Koordinasyon Merkezinde, Rusların bütün Gayrı Ruslar sayısı kadar âza bulundurmaları, bu teşekkülde Milletlere sağlanmış olan "eşitlik" hakları iddiasının mesnetsizliğini isbata kâfidir. Hele Merkez başkanlığına Melgunof'un getirilmesi ise, bu teşekkülün

Gayrı Ruslar hakkında beslediği "iyi niyeti" büsbütün açığa vurmaktadır. O Melgunof ki, şimdiye kadar Sovyetler Birliğinden sadece Rusya, buradaki Gayrı Rus Milletlerinden de "azınlıklar" diye bahsetmiştir.

Rus tahakkümündeki Milletlerin tarihi tekâmül, fikri inkişaf ve müstevliye karşı asırlık mücadelelerinin mahsulü olarak Onbinlerce mücahidin mübarek kanları pahasına kurulmuş Müstakil Milli Devletleri, pervasızca, umum Rusya keşmekeşinin bir Emrivakisi telakki eden bu ihanet vesikası üzerinde fazla mütalaa yürütmeye ihtiyac duymamakla beraber, ilgili bazı hususlara temas etmek lüzumuna da kani bulunuyoruz.

Sözgeçen Koordinasyon Merkezi nizamnamesi, Azerbaycan Milli Birlik Komitesi namına Ceyhun Hacıbeyli, Şeyh-ül-İslam ve Kazım - Bek tarafından imza edilmiştir. Mâlumdur ki, bu zevattan Ceyhun Hacıbeyli ile Şeyh-ül-İslam, mahmud Wiesbaden antlaşmasını da Az. Milli Birlik Meclisi namına imzalamışlardı. Ceyhun Hacıbeyli ile Şeyh-ül-İslam'ın Müstakil Milli Azerbaycan Cumhuriyeti Parlamentosunca, Müstakil Azerbaycanı Dünya devletleri nezdinde temsil etmek işle vazifelendirilmiş bir Murahhas Heyeti âza veya mensubu bulundukları da mâlumdur.

Bu zevatın, Rus Partileri mümessilleri ile imzaladıkları antlaşmalarda resmî unvanlarını kullanmamış olmaları dikkati çektiikten maada, merakımızı da mucip olmuş idi. Hatta biz bunu, işin nezâket ve ciddiyetini müdrik bulunmalarına hamlederek, bu vaziyetten bir derece memnun dahi olmuştuk. Fakat, şimdi Münih antlaşması dolayısıyla esefle öğreniyoruz ki, bu zevat ne Wiesbaden'de, ne de Münih'te, Azerbaycan Türkünün kendilerine tevdi etmiş olduğu bu kutsî selâhiyetleri, Milletin aleyhine olarak kötüye kullanmakta asla tered-

düt etmiyeceklermiş. Meğerse Ruslar, karşılarındakilerden, her ne pahasına olursa olsun "Milli Devlet", "Milli Parlamento", "Versay Sulh Murahhas Heyeti" gibi Milli İstiklâli sembolize eden sözler duymak istememişlerdir.

Münih Antlaşmasını imzalamış olan zeval, bu antlaşmayı Az. Milli Birlik Komitesi namına değil, Ceyhun - Şeyh-ul-Islam - Kazım-Bek - Fatalibey grubu namına imzalamış olsalardı dahi, bu hal onların suçunu asla hafifletmezdi. Halbuki ortada, Azerbaycan'ın Koordinasyon Merkez'de, Az. Milli Birlik Komitesi vasıtasile temsil edilmiş olduğu keyfiyeti mevcuttur. Şu halde, İstiklâlcı Vatansever bütün Azerilerin bu sahadaki görüşlerini açıklamaları, bu Komiteye olan münasebetlerini sarahatla bildirmeleri elzemdir. Bu Komite'nin nasıl bir "Milli Birliği" temsil ettiği aydınlatılmalıdır.

Aksi takdirde, suşmak olup bitenleri desteklemek veya en hafif tabiriyle göz yummak demek olmuyor mu?

İşte, "Az. Milli İşlerle" ilgili bulunduklarını ilân edenlerle "akliselim sahibi" olduklarını iddia edenlerin "basiret" ve "dirayeti".

Yazımızın başında, Koordinasyon Merkez'in teşkilini, Rus Partileri için, bütün bu pazarlıklara yanaşmamış olan Ciddi Milli Teşekküller karşısında bir hezimet olarak tavsif elmiştik. Hakikaten hiç bir ciddi Gayri Rus teşekkülün bu Merkez'e iştirâk etmemesi, hele Ukrayna ve Belarusa muhaceretinden bu haysiyet kırıcı emperyalist teşekküle girecek tek ferdi dahi bulunmamış olması, Beyaz Rus emperyalizminin, ondan kurtulmağa çalışan İstiklâlcı Milli Kuvvetler karşısında tam bir hezimet olarak vasıflandırılmalıdır.

Stalin, Politbüro içtimalarının birinde, öldüğü zaman Sovyetler Birliğinde ve diğer Halk cumhuriyetlerinde üç ay müddetle matem tutulmasını arzu ettiğini söylemişti. Pek sevgili liderlerinin arzusundan haberdar olan ağır sanayî işçileri memleketin ve peyk devletlerinin her tarafında toplantılar yaparak Stalinin hikmet dolu bu emrini münakaşa ettiler. Müzakerelerin sonunda fabrikalardan biri şu kararı veriyor:

"Pek sevgili liderimiz ve üstadımız Stalinin ölümü hakkında yapmış olduğu teklifi slırur ve heyecan içinde öğrenmiş bulunuyoruz. Mukadder ayrılık sebebiyle üç ay matem tutulması hakkındaki hikmet dolu isteğini kalpten gelen bütün arzularımızla karşılarız. Fabrikamız üç aylık matem müddetini vadesinden evvel bitirmeyi taahhüt eder."

"Kafkasya" bütün Kafkasya halklarının amaline hizmet eder ve bütün kudretleriyle onların istiklâl ve hürriyet mefkûrelerini müdafaa eder.

Matbuata bir Nazar

KIZILLAR KENDİ HALKINI KOLELER GİBİ

KAMÇI ALTINDA ÇALIŞTIRIYORLAR

Kızillar, halkın üzerinde kamçı gibi kullandıkları matbuat vasıtasıyla, kendi tabirlerince, gûya onları "çalışma rekabetine" hazırlamaktadırlar. "Politbüro"ya göre Sovyet vatandaşlarının bir vazifesi vardır, o da: her sahada fasılasız ve talifsiz çalışmak ve elde edilen bütün hasılatı devlete teslim etmek.

Bu seneki mahsulün kaldırılma mevsimi münasebetiyle Sovyet matbuatı halka şu tarzlarda vazifelerini hatırlatmaktadır:

"Zararsız olarak vaktinden evvel hasadı kaldırmak ve mahsulâtı taahhüt edilen program mucibince devlete teslim etmek sosyalist ziraat amelesinin en mümtaz vazifesidir" (İzvestiya gazetesini — 19. 7. 52).

"Kollektif çiftliklerin ilk vazifesi devlet taahhütlerini her şeyden evvel ikmal etmektir. Taahhüdün hitamından evvel hububat istoklarının tamamlanması bütün kollektif çiftlikler için bir şereftir." (İzvestiya — 1. 7. 52.)

"Hububat millî bir mülkiyettir. Kom-somolların ve genç neslin vazifesi bunları hiç zararsız olarak toplamaktır." (İzvestiya — 25. 7. 52.)

Yine bu cümleden olarak:

"Sovyet köylerinin bütün işçileri yoldaş Staline karşı taahhüt ettikleri işlerini şerefle yerine getirdiler. Sosyalist çalışma rekabeti her türlü büyük taahhütleri yerine getirmekle, üstünlüğünü ispat etmiştir." (İzvestiya — 1. 8. 52.)

Bu yazılar, zafer yaygalarını ifade eden Sovyet anlayışını gösterir. Madalyonun ters tarafı için "bununla beraber", "arızı olarak", "aynı zamanda" ta-

birlerini kullanarak yazdıklarına gelince:

"Arızı olarak bunların arasında pek yavaş çalışanlar görülmüştür". (İzvestiya — 1. 8. 52.)

"Bununla beraber bir çok yerlerde hasat zamanında geçici aksaklıklar görülmüştür." (Pravda — 27. 7. 52.)

"Bununla beraber Güney Ukraynada mahsulün kaldırılması lüzumundan fazla sürmüştür. Mahsul ikmal programının ancak %69'u temin edilmiştir." (İzvestiya — 29. 8. 52.)

"Aksi tesadüf olarak hasat için makineler hazırlanmamıştı. Makineler çiftliklere geldiği zaman kış buğdayı yerlere düşmeğe başlamıştı." (İzvestiya — 2. 9. 52.)

"Geçen yıl memleket hububat istihsal programını yerine getiremedi... Bu sene, geçen senenin hataları berlaraf edilmiştir. Kuru ot ve saman plânının bu temmuz ayında ancak %32'si temin edilebilmiştir. Hasat ve mahsul toplama işi memnun edici bir tarzda sevk ve idare edilememiştir." (İzvestiya — 1. 7. 1952.)

Gelecek sene yine Sovyet matbuatında şunlara tesadüf edilecektir: "geçen seneki hatalar, bu sene vâki olan hâdiseler sebeble" gibi kayıplar.

Hakikatte ise halk mesaisinin bütün semeresini devlete teslim etmek istemektedir. Ve bu vaziyet Kremlin gad-darları alaşağı edilinceye kadar devam edecektir.

SİNKİANG'DA KURULMUŞ ATOMGRAD'IN SIRRI

Komünist kuvvetleri Sinkiang'a girdikleri zaman, ben hasta olduğumdan, başka silâh arkadaşlarımla beraber dağa çıkamadım. Esir edilmiş askerler ve sa-

bık hükümet memurları Urumchi'ye götürüldüler. Talim görmek üzere esir kampına yerleştirildiler. Bu kamp Urumchi'nin güney batısında 20 Km. mesafededir. Evvelce bu mahal, Rusların ziraat aletleri fabrikası adı altında anılıyormuşsa da aslında bu yer gizli Rus teşkilâtından başka bir şey değildi. Sinkiang „azat“ edildikten sonra bu gizli teşkilâtın mekanizması şehire nakledildi, biz de onların eski yerine yerleştirildik. Burada yerleştirilen 3000 den fazla kölenin başlıca vazifesi ziraata elverişli sahalar açmak ve çiftçilik yapmaktan ibaretti. Çünkü komünistlerin ortaya attıkları parolaya göre kendi ihtiyacımızı kendimizin temin etmesi lazım geliyordu. Birinci ordu grubu, siyasi lideri ve Sinkiang hükümetinin üyesi Gav-Chien-Chung'un bize hitaben söylediği şu sözleri iyice hatırlıyorum:

„Esirlere tatbik edilecek muamele ekseriyetle şu iki usulün dışına çıkmaz: ya idam etmek veya serbest bırakmak. Biz birinci çareye baş vurmuyoruz, çünkü öldürmekle mesele halledilmez. Biz ikinci usulü de tatbik etmiyoruz, çünkü sizleri bugün serbest bırakacak olursak, yarın irtica hareketine katılarak bize karşı isyan edeceksiniz. Binaenaleyh bugün size karşı tatbik edilecek yegâne yol, kendi elinizle kendinizi geçindirmek ve terbiye ederek mefkûrenizi değiştirmektir. Mefkûreniz düzeldikten sonra serbest bırakılabilirsiniz.“

Bizim geçirdiğimiz hayat bir insanın tahammül edemeyeceği kadar ağırdı. Her gün 8 saat iş ve 4 saat dersten sonra asgarî 2 saatte tövbe duruşuna tâbi tutuluyorduk.

Komünist rejiminde serbest söz söylemek, toplantılar yapmak hürriyetleri yok edildiği herkesçe malumdur. Fakat benim müşahade ettiğime göre bu rejimde uyku hürriyeti dahi mevcut değildir. Bu hayat şartları içerisinde 11 aydan fazla bir zaman geçirdik. Bu zaman zar-

fında hastalıktan, başka sebeplerden ölenlerle kaçmağa muvaffak olanların sayısı bini bulduğundan mevcudumuz iki bin kişiye kadar inmişti.

Böylece, tövbe duruşu ve talim devresi 1950 şubatında sona erdi ve bizi „Halk Hizmeti“nde çalıştırılmak üzere Altışehir (Kaşgarya) tarafına naklettiler. Bizim bu defa yerleştirildiğimiz saha, Aksu'nun takriben 250 Km. güney doğusunda, Taklamaken çölü ortasında Kaşgar nehriyle Hoten nehrinin birleştiği noktada bulunuyordu. Bizden evvel buraya muhtelif yerlerden zorla toplatılmış 50 000 den fazla köle amele yerleştirilmişti. Burada eskiden insanların yaşadığına dair her hangi bir amare mevcut değildi. Biz buraya geldiğimiz zaman ilkbahar sona ermiş, yaz başlamıştı.

Bu sahaya bu kadar çok amele ve askerlerin toplanması, gıda maddeleri ve mesken temini hususlarını müşkül bir duruma sokmuştu. Fakat aradan iki ay geçmeden buraya gıda maddeleri, yapı işlerinde kullanacak alat ve edevat ile yapı malzemesi sevk edilmeğe başladı. Bizim ilk yapacağımız iş bilmüm yapı işleri ve doğu tarzında kale inşasından ibaretti. Şehir yapılış bakımından Peking'e benziyordu; yani iç ve dış şehir olarak ikiye ayrılıyordu. İç şehrin evleri umumiyetle demir ve çimentoden batı tarzında iki kat yapılmış olduğu halde dış şehrin evleri tahtadan yapılmış adı evlerdi. Fakat calibi dikkat olan taraf bütün evlerin ateşe dayanır hususî ağaçtan yapılmış olması idi. Yeni şehire „Barışşehri“ adı verilmişti.

İçşehrin inşasından sonra Aksu'nun bulunduğu kuzeyden çok sayıda Rus mütehassısları gelmeğe başladılar, hergün gelmekte olan Rusların sayısı 100 den aşağı değildi. Az bir müdet içinde bunların sayısı bine ulaştı. İç şehrin inşaatı bittikten ve Ruslar buraya yerleştikten sonra, bize oraya girmek yasak edildi.

Bundan sonra bizi, Hoten nehrinin kuzeyinden başlayarak Aksu'nun güneyinden Hoten'e doğru giden bir yol inşa etmeğe sevkettiler. Diğer traftan da "Barışsehrî"nin güney kısmında küçük bir hava meydanı inşa edildi. Bu sefer uçaklarla buraya bir çok makineler, kimya sanayiinde kullanılacak aletler nakledilmeğe başladı. Bir taraftan da "Barışsehrî"ne gelen Rusların sayısı da çoğalıyordu. Hoten nehrinde küçük çapta bir de hydro-elektrik istasyonu kuruldu. Ancak dış ve iç şehrin mütelhassıs yoldaşları (yazar bununla rusları kasdediyor) şehre yerleştikten sonra, "Barışsehrî" tenvir edilmeğe başladı. Ayrıca büyük bir elektrik istasyonu inşası için yerler tespit edildi ve plânlar yapıldı. Kısaca az zaman içerisinde bu çöl denizinin ortasında modern bir şehir inşa edildi. Bu esrarengiz şehrin sırrını ilk zamanlar bütün gyretimize rağmen çözememiştik. Bilâhare burada bir atom fabrikası kurulmakta olduğunu farkına vardık. Şehrin bütün ev ve binaları gayet alçak olup toprak rengine boyanmıştı ve uçaklardan görülmemesi için azami her şey yapılmıştı. Bilhassa yoldaşların takındığı esrarengiz tavır ve hattı hareketleri burasının çok mühim bir iş için yapıldığını gösteriyordu.

Tibet "barış yoluyla kurtarıldıktan" sonra, Sinkiang'dan oraya askerî bir kuvvet gönderildi. General Fang-Ming'in komutası altındaki bu kıta tamamile Çinlilerden mürekkep olduğu için Tibetlilerle anlaşmakta ve temas etmekte müşkülât çekiliyordu. Ben biraz tibetçe bildiğim için bu kıta'ya tercüman olarak kabul edildim. Artık bu esaret hayatından kurtulmuşum. Yeni vazifem tasarladığım firarı kolaylaştırıyordu. Nihayet firar etmeğe muvaffak oldum ve hür dünyada hür insanlar içine kavuşa bildim.

"Barışsehrî"nde Stalin için ter döken ve belleri bükülen on binlerce insandan yeni ve hür hayata kavuşan yegâne benim.

"Kafkasya" — 13 nomrolu "Çin'in Sesi" mevkutesinden tercüme olunan bu yazıyı bize göndermek lütfunda bulunan Sinkiang'ın (yani Doğu Türkistan'ın) maruf çalışanlarından Bay İsa Yusuf Alptekin, yazı sahibinin Milliyetçi Çin veya Tungan kuvvetlerine mensup birisi olduğunu tahmin ediyor. Bu münasebetle vaktiyle bizzat kendisinin de "Tarım nehrinin baş kısmında Rusların bir Atom fabrikası kurdukları ile Aksu'nun güneyinden başlayarak Taklamakan çölü üzerinden Hoten'e doğru bir otomobil yolu inşa ettikleri" hakkında bizzat neşriyatta bulunmuş olduğunu ilâve etmek tedir.

GENERAL MARKOV RUS TAARRUZ PLÂNLARINI AÇIKLIYOR

Sovyet ordusu eski kurmay subaylarından olan ve 1950 senesinde vukubulan Kore komünist istilâsını evvelden gören general Markov, "Satunday Evening Post" gazetesinde, Stalinin Kore'den Finlandiyaya kadar olan bütün komşu memleketleri istilâ etmek için plânlar hazırladığını yazmaktadır.

Generalin dediğine göre, Stalin, küçük kuvveller çapında gönderilecek ordularla Orta Asyada kolaylıkla muzaffer olacağını ümit etmektedir. Fakat Avrupa'nın istilâsı hakikaten muazzam kuvvetlerle yapılacaktır. Moskova Birleşik Amerikaya asker çıkarmağı lüzumlu görmemekle olup, evvelerinde sevkülceys noktası addettiği Avrupa-Asya iltisak sahalarını işgal etmek suretiyle Amerikayı tecrit etmek ve böylelikle Amerikada muazzam bir iktisadî buhran yaratmaktadır. Bundan sonra besinci koldan istifade ederek Beyaz Sarayı kızıla boyamayı düşünmektedir.

General Markov, bu istilâ plânlarının çok evvelerden Kremlin tarafından hazırlanmış olduğunu kaydetmektedir. Türkistanda ve Kafkasyada bulunan kuv-

veller vasıtasile İranın işgali ana plânlardan biridir. İran, Moskovayı iki noktadan cezbetmektedir: petrolün bulunması ve sıcak denizlere yol veren bir geçit olması. Böylece, Basra körfezi bir Sovyet gölüne çevrilmek istenilmektedir. Burada üslenecek Sovyet denizaltıları Hint Okyanusuna çıkarak Büyük Britanya ile Hindistan, Avustralya ve Malayanın münakalât yollarını kesmek imkânını bulacaklardır. Sovyetlerin yaptıkları hesaplara nazaran, 700 uçakla hava hâkimiyetini tesis edeceklerine inanmaktadırlar.

120 ağır bombardıman uçağından mürekkep bir filo, Basra körfezinde üslenen Britanya deniz kuvvetleriyle beraber hava meydanlarını ve diğer askeri tesislerini tahribe yeter görülmektedir. Petrol sahaları bombardıman harici kalacaktır, zira, kızılilar bunları işletmeği düşünmektedirler. Sovyetlerin hesabına göre petrol boruları İran komünistlerinin yardımıyla paraşütçüler vasıtasile elde edilir; İngilizlerin Süveyşten getirecekleri takviye kuvvetlerinin sevkini temin edecek Ürdün demiryolu da icabında kesilebilir.

İranın işgali karadan dört ve denizden iki koldan yapılacaktır. Türkistandan gelen bir kol İranın altıncı şehri olan Meşede girecektir. İkinci kol garpteki askeri mevkileri işgal ile şehre giden muvasala yollarına hâkim olacaktır. Bundan sonra geriye kalaniki kol Tahran üzerine yürüyecektir. Bunları Kafkasyadan gelecek kuvvetler takviye edecektir. Buradan gelecek kuvvetlerden bir kol Hazer sahilini takiben ilerleyerek Tahrana yürüyüş hareketinden evvel, çıkartma kuvvetleriyle birleşecektir. İkinci bir kol İran-İrak hududu istikametinde Tebrizden yürüyecektir.

Moskova diğer taraftan, Türkiyeyi, silâh gücüyle değil fakat sınır harbi ile tahakkümü altına alacağını ümit etmektedir. General Markov bu hususta ihtiyatlı hareket edileceğini kaydetmektedir.

Sovyetlerin bu plânlarına karşı şimdiden hazırlanmak lazımdır. NATO ya iltihak eden Türkiye vasıtasile İngiliz-Amerikan bombardıman kuvvetleri Küçük Asyaya yayılmak ve İngiliz-Amerikan deniz kuvvetleri Karadenize geçmek imkânını bulurlar. Bu tedbirden maksat da Balkanları kısıpaca düşürmekten uzak tutmak içindir. Ayrıca Yugoslavya ve Yunanistana da daimî surette tank-uçak ve esleha yardımı yapılmalıdır.

General Markov mesleğine kızılduda başlamış, ikinci dünya harbinde mühim bir hava kuvvetine kumanda etmiş ve Almanlar tarafından esir edilmiştir. Tahliyesinden sonra Sovyetler Birliğine gitmekten imtina etmiştir.

YENİ AZERBAIJAN BALESİ

17 Kasım tarihli "Pravda" gazetesi şöyle yazıyor:

"Ahundov ismine Bakû devlet opera ve bale tiyatrosunda bestekâr K. Karayev'in "Yedi Güzel" isimli yeni bir balesi sahneye konmuştur. Bale, meşhur Azerbaycan şairi Nizami'nin şiir melodileriyle yazılmıştır. Bale, sahneye, Azerbaycan halk artisti Bayan G. Elmaszadenin yardımıyla, Sovyet Rusya halk artistlerinden P. Gusev tarafından konulmuştur. Orkestrayı K. Abdullayev idare etmektedir. Libretto müellifleri Hidayet-zade, Slonimski ve S. Rahmandir."

ÇERKES MUHTAR CUMHURİYETİNDE

"Pravda" gazetesinin aynı müşhasında şöyle bir yazı daha vardır:

"Çerkes dil ve edebiyat ilim araştırma enstitüsü Çerkes halklarının dillerini etüt ederken, folklorun toplanmasına da çok zaman sarfetmektedir. Bu yıl enstitü tarafından bir çok Abaza halk şarkıları

ve masalları toplanmıştır. Abazalar eskidenberi kabiliyetli şairleri ve masalcıları ile meşhurdurlar. Onların eserleri, memleketimizin büyük Lenin-Stalin halklarının dostluğundan, Sovyetler Birliği halkları ailesinde saadete kavuşan Dağlıların mesut istikbalinden ve sevinçli sulh emeginden bahsetmektedirler."

"Pravda" ve bütün Sovyet propagandası, danslardan, balelerden, Kafkasyalıların saadetinden, Sovyet halklarının büyük dostluğundan ve saireden dem vurarak Sovyet cennetini tasvir ede ede bitiremiyor. Fakat aynı propaganda, Kafkasyada, vukubulan topyekün imhalarından, NKVD tarafından buzlu Sibiryâ tundralarındaki temerküz kamplarına sürülen 100 binlerce zavalı Kafkasyalılardan şimdiye kadar bir tek kelime bile söylememiştir.

HALK ŞAİRİNİN VATANINDA

24 Kasım tarihli "Pravda" gazetesinin muhabiri Mahaçkale'den (Dağıstan) bildiriyor:

"Dağıstan efkârı umumiyesi, geniş bir surette, ilerigelen şair (aşık) Süleyman Stalski'nin 15 nci ölüm yıldönümünü anmaktadır. Cumhuriyetin bütün idarelerinde, müesseselerde, mekteplerde, kolхозlarda halk şairinin hayatına, eserlerine, yaratıcılığına dair geceler tertip edilmektedir. Dağıstan devlet neşriyatı tarafından şairin rus dilinde seçkin şiirlerini bir araya toplayan bir kitap neşredilmiştir. Şaire ithaf edilen ve "Dostluk" ismini taşıyan bir de edebî almanak çıkarılmıştır."

Süleyman Stalski'nin bütün şöhreti, Staline yazdığı methiyelerden ileri gelmektedir. Kendisine "20 nci asrın Homeri" unvanını veren sovyet şairleri bu methiyeleri derhal rus diline çevirirlerdi.

Kafkasyanın hakiki ilim, tarih ve edebiyat hizmetkârları takibata uğrayarak cezalandırıldıkları bir sırada, "milletlerin babası" nı ilâhilestirek göklere çıkaran kimselere yüksek payeler ve mükâfâtlar dağıtmak, Sovyetler Birliği Komünist partisinin, Kafkasya dahil, her yerde "ideolojik çalışmaları"nın başlıca vazifelerindendir.

SOVYETLER TÜRKİYEYE HASTALIKLI HAYVANLAR SÜRUYORLAR

Türkiyenin Sovyetler Birliği hududuna yakın Kars şehrinde intişar eden "Serhad" gazetesinin 22. 10. 52 tarihli nüshasında, Sovyet ajanlarının, Türk hayvancılık sanayiine zarar vermek maksadile, bulaşık hastalıklı hayvan sürülerini Türkiye hudutlarından içeri sokmakta oldukları haberi yayınlamıştır.

Bu olay Türk veterinerleri tarafından tesbit edilmiş ve hudut bölgelerinde yaşayan halka bu hususta müteyakkız bulunulmasının lâzım geldiği bildirilmiştir.

BULGARİSTAN SOVYET VİLAYETİ HALİNE GETİRİLİYOR

"Nafen" ajansının Beyrut'tan verdiği 28 Kasım tarihli haberine göre, Demirperde içindeki memleketlerin birinden gelen bir zatın Arap istihbarat ajansına anlattığına göre, Bulgaristan büyük bir hızla Sovyet vilâyeti haline getirilmektedir. Herşeyden evvel bütün Bulgaristanda rus dili mecburidir. Kitapların 50% rus dilinde basılmaktadır. Müelliflerin 80% rustur.

Sovyetleştirme, yalnız endüstri ve köy iktisadiyatına değil, fakat, rus komünistlerinin sıkı kontrolü altına giren memleketin kültür hayatına da teşmil edilmiştir.

MUHTELİF HABERLER

ARAP İZRAİL MUNASEBETLERİ

İzrailin protestosu

Alman D. R. A. ajansının 29. 9. 52 tarihli haberine göre İzrailin İngiltere büyükelçisi, Foreign Office nezdinde, Arap memleketlerine gönderdiği askeri malzemeden dolayı protestoda bulunmuştur. Elçinin beyanatına göre, Arap memleketlerine yapılan mübînîmat sevkıyatı, Arap memleketleriyle İzrail arasında yapılacak sulhu tahiye uğratabilir.

Arap Birliğinin Bonn nezdinde protestosu

Aynı D. R. A. ajansının 23. 10. 52 de Bonn'dan verdiği habere göre halihazırda Bonn'da bulunan Arap Birliği delegasyonu, Garbi Almanya Federal Hükümetine, Almanya ile İzrail arasında tazminat hakkında yapılan anlaşmaya olan münasebetlerine dair bir memorandum vermiştir.

Arapların taleplerine göre mezkûr anlaşma beynelmîl hukuk esaslarna uymadığı için tazminat meselesi Birleşmiş Milletlerde görüşülmelidir. Arap delegasyonu, eğer İzrail devletine malî bir yardım mevzu bahis ise, bu malî yardımdan Arap mültecilerine düşecek hissenin tesbiti lâzım geldiğini ayrıca ilâve etmektedir.

Arap görüşünü belirten Suriye hükümetinin memorandumundan tercüme ettiğimiz bazı kısımları aşağıya dercediyoruz.

Suriye Hükümetinin memorandumu

Naziler tarafından Almanyadan tahdidilen Musevilerin iskân ve bakımları sırasında, masraflar ihtiyar ettiğini iddia

eden İzrail hükümeti ile Alman Federal hükümeti arasında, işbu masrafların tazminine dair şu sırada müzakereler cereyan etmekte olduğuna Suriye hükümeti muttali olmuştur. İzrail resmî makamları, sürülen Musevilerin yarım milyon kadar olduğunu ve bunlardan herbiri için takriben \$ 3000 yorileştirme masrafı ödediklerini iddia etmektedirler ki, böylece Almanyadan istenilen tazminat 1.5 milyara balığ olmaktadır. Bundan başka, Dünya Musevî Teşekkülleri kaybolan musevî mallarına karşılık \$ 500 milyon istemektedir.

İzrail devletinin vâki talebi Suriye hükümeti tarafından taaccüple karşılanmıştır zira, İzrail iddialarının müstenidatı olan hakikat ve hâdiseler tağyır edilmıştır.

Filvâki, 1919—38 devresi zarfında Almanyadan Filistine yapılan Musevî muhacereti sırasında, Nazi hükümeti bu devrenin beş senelik bir kısmını işgal etmiştir ki bu müddet zarfındaki muhaceret de umumun ancak % 10'unu teşkil etmektedir. Diğer taraftan, İkinci Harp esnasında Nazi Almanyasının kontrolu altında bulunan devletler de dahil, Filistine, göze çarpacak bir musevî muhacereti olmamıştır. Bundan mâda, Avrupa Musevilerinin vaziyetini tetkik etmek için Birleşik Amerika ve Büyük Britanya hükûmeleri tarafından gönderilen Tahkik Komisyonunun vermiş olduğu rakamlara göre, 1946 senesine kadar nazi rejiminin kontrolu altında bulunan memleketlerde muhaceret eden veya yer değiştiren Musevilerin yekûnu 152.000 ni geçmemiştir. Böylece muhaceret eden ve yer değiştiren Musevilerin hepsi Filistine muhaceret etmemişlerdir. Bunlardan bir kısmı Birleşik Amerika'ya,

lâtin Amerikaya, Avustralyaya hicret etmişler, bir kısım da Avrupada kalmışlar ve mütebakisi de Filistine hicret etmişlerdi. Binaenaleyh, naziler tarafından kovulup Filistine hicret eden Musevilerin yekûnunun yarım milyon olduğu iddiasını taşıyan İsrail talepleri hiçbir hakikata istinat etmeyip her türlü esastan âridir.

Halen nazi rejiminin sukûtu ile müteakiklerin tesis etmiş oldukları rejim içinde, Museviler her türlü haklardan istifade etmektedirler. Filistin, valansız bir halk tarafından işgal edilmiş bir memleket değildir. Zaten kendi sekencesi tarafından meskûn olan bu memlekete, Musevileri hicrete mecbur ettirecek hiç bir sebep de yoktur. İsrail devleti, Filistinlileri kendi yuvalarından kovdu, ki bunun insaniyetle hiçbir tutar tarafı yoktur. Fazla olarak, hicret eden Museviler 1936 senesine kadar bütün servetlerini götürabiliyorlardı. Harpten sonra, bu hususta mevzu kanun mucibince tazmin edilmeyenlerin karşılıkları, zararları verilmiştir. Buna uyarak, yalnız kendi başına Bavyera \$ 5.700.000 ödemiştir. Fakat, İsrail devleti Araplara hiçbir tazminat vermemiştir.

Diğer taraftan, Filistine göç etmek için Avrupayı terk eden Museviler, bu memlekette, ahalisini kovdukları kimselerin sâkin oldukları evleri ve binaları bulmuşlardır. Nasıl oluyor da 4 kişiden mürekkep bir musevî ailesinin iskânı için yapılan masraf \$ 12.000 oluyor ve buna istinaden İsrail hükûmeti yarım milyon muhacir için \$ 1.5 milyar masraf istiyor. Kaldı ki Filistinden hicret eden 1 milyon Arabin yerleştirilmesi işiyle tavzif edilen Birleşmiş Milletler Beynelmîlel Cemiyeti bu vazifesinin tamamen ifası için \$ 250 milyon talep etmiştir. Bundan başka İsrail hükûmeti şahsen mutazarrır olan Musevilerin meşru mirasçısı olmadığından onları temsil edemediği gibi onlar

namına da tahsilât yapmak hakkına haiz değildir. Hiç bir dahili ve beynelmîlel kanun bugünkü Federal Almanyayı, Nazi Almanyası devrinde mevcut bulunmadığına göre, İsraille tazminat verdirmeğe mahkûm edemez. İsrail devleti beynelmîlel hukukta mevzu tazminat hakkını esasen tanımamaktadır. Eğer tanımış olsaydı Birleşmiş Milletler Teşkilâtına nyarak Arap muhacirlerine tazminat vermeyi kabul ederdi. İsrail devleti, 1 milyon Arap memleketlerinden sürmüş ve onları komşu Arap memleketlerine sığınmağa icbar ettiği gibi beraberlerinde hiç bir şey götürmelerine de müsaade etmemiştir ki bu servet yüzlerce milyar dolara baliğ bulunmaktadır.

Almanya'ya karşı daima sempati besleyen Suriye hükûmeti, Cumhuriyet Almanyasından bu tazminatın tediyesini reddetmesini rica eder. Suriye hükûmeti Almanya tarafından sözu geçen tazminatın İsraille ödendiği taktirde bütün Arap memleketleriyle Almanyanın münasebetlerinin bozulacağından endişe etmektedir. Bundan başka Suriye hükûmeti, zaten hakkı olmayan bu tazminatın İsrail devletine verilmesinin doğuracağı neticeleri üzerine Almanyanın dik-kat nazarını çeker.

Sanayiîni teçhiz edilmesi ve sulh mak-satlarına tahsisen verilecek bu tazminat haddizatında, Arap iktisadiyatını boğmak için İsraille yapılacak iktisadi yardım mahiyetindedir. Tazminat verildiği taktirde, sulh iktisadiyatına bağlı serveti İsrail hükûmeti harp sanayiîni kuvvetlendirmek için kullanacaktır.

Arap devletlerinin gayesi, Nilden Fı-rata kadarki sahaya yerleşerek Filistinde olduğu gibi buradaki Arapları kovmak hedefini güden İsrail yayılmasını durdurmaktır. Federal Almanya böyle bir tazminat vermekle Arap devletleriyle olan samimi irtibatının bozulma-

sına amil olacak ve aynı zamanda hakiki bir tehlike teşkil eden İsrail askeri kuvvetlerine yardım etmiş olacaktır.

İsrail yedi Arap devletiyle harp halindedir. Bitaraf devletler ve bu meyanda Almanya muharip devletlerden her hangi bir tarafa hiç bir yardım yapmamakla kat'i bitarahlığa riayet etmelidir. Bundan dolayı Suriye hükümeti, bu mesele karşısında bitaraf kalamaz. Diğer Arap devletleri gibi Alman-İsrail müzakerelerini yakından takip etmektedir.

"AMERİKANIN SESİ" RADYOSUNDA ISLAHAT

"Amerikanın Sesi" radyosunda değişiklik vukubulmuştur. Evvelce Sovyetler

Birliği halkları kısmına dahil bulunan Ukrayna şubesi bu kısımdan alınarak, peyk memleketlerden teşekkül eden Doğu Avrupa kısmına ithal edilmiştir.

Eski Sovyetler Birliği kısmı da iki şubeye ayrılmıştır: Rus şubesi ve Türk-Tatar, Kafkasya şubesi.

PETERSON'DA CAMİ

Sovyetler Birliğinden Carbi Avrupaya iltica ve bildiare Amerika Birleşik Devletlerine hicret eden Şimali Kafkasyalı mültecilerin teşebbüsüyle New York civarında, Peterson şehrinde bir cami açılmıştır.

Caminin adresi: — Peterson, N. Y., 145, Brodway Str. — dir.

Münihte genel Kafkasya konferansı

Sovyet hükümeti tarafından 1920—21 yıllarında istilâ edilen dört Kafkasya Cumhuriyeti istiklâllerinin yeniden iadesi dâvasını güden Azerbaycan, Ermenistan, Gürcüstan ve Şimali-Kafkasya'nın bellibaşlı ana teşekküllerinden mütesekkil genel Kafkasya konferansı Aralık ayı içinde Münihte toplanacaktır.

Bilindiği gibi, gerçek Kafkasya teşekkülleri, Kafkasya Cumhuriyetleri istiklâllerinin yeniden iadesi prensibini red eden Wiesbaden ve Münich anlaşmalarına iştirak etmemişlerdir.

Bu anlaşmalar, Kafkasya namına, rasgele ve alelacele kurulan "teşekküller" tarafından imzalanmıştır.

"KAFKASYA" nın ABONE ŞERAITI**ALMANYADA**

Nüshası	Dm. 1.—
3 aylık	Dm. 3.—
6 aylık	Dm. 5.—
Senelik	Dm. 10.—

HARİÇTE**Beher nüshası:**

Türkiyede	TL. 0.66
Amerikada	\$ 0.25
İngilterede	£ 0.1'9
Türkiyede abone olmak isteyen okuyucularımıza yukarıda yazılan Almanya abone şartları tatbik edilecektir. (Bir alman markı 66 kuruştur.)	

Mecmuamıza gönderilen evrak ve yazılar neşredilsin
edilmesin iade olunmaz.

"KAFKASYA" nın HARİÇTEKİ MUMESSİLLERİ:**TÜRKİYEDE:**

„Berkalp Kılapevi“ Ankara

AMERİKADA:

Mr. B. Bilatti, 50-40 63rd Street, Woodside, Long Island City,
N.Y., USA.

Mr. Sultan Kualza, 122 Pacific Avenue, Long-Beach, California

İNGİLTEREDE:

Mr. A. Sachanowicz, 32 Bolton Gardens, London S.W. 5

ARJANTİNDE:

Mr. Misost Kosireff, Com. Pedro Bueno 1839, Villa Adelina
Buenos - Aires

FRANSADA:

Mr. B. Gasi Khan 73, rue de la Convention — Paris 15.

Mecmuamızın adresi: Almanya, München 8 Steinstr. 40/1